

ลวดลายรดน้ำทองเป็นรูปดอกบัวด้านหนึ่ง เป็นรูปพัตยศพระราชาคณะต่าง ๆ อีกด้านหนึ่ง รอบพระอุโบสถมีซุ้มเสมายอดสถูป 8 ซุ้ม ภายในมีเสมาคู่ปักอยู่แต่ละซุ้มแสดงฐานะเป็นพระอารามหลวง ภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระประธานคือ พระพุทธรูปปฏิมากร พระพุทธรูปสำริดปางสมาธิสมัยอยุธยาที่งดงามมาก ได้ฐานบรรจุพระอัฐิของรัชกาลที่ 1 ไว้

ห่มมหาเจดีย์ เป็นมหาเจดีย์ 4 องค์ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ 3 องค์แรกสร้างเรียงกัน มีความสูงเท่ากันและเป็นแบบสถาปัตยกรรมเดียวกันคือ ทรงย่อมุมไม้สิบสอง

องค์กลางประดับด้วยกระเบื้องสีเขียว รัชกาลที่ 1 ทรงสร้างเพื่อบรรจุพระศรีสรรเพชญ์ดาญาณ”

องค์ที่ขนาดข้างพระเจดีย์ศรีสรรเพชญ์ดาญาณอีก 2 องค์ รัชกาลที่ 3 เป็นผู้สร้าง โดยองค์ที่อยู่ทางด้านทิศเหนือประดับด้วยกระเบื้องสีขาว ทรงสร้างอุทิศถวายแด่พระบรมราชชนกคือรัชกาลที่ 2 พระราชทานนามว่า“พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรนิทาน” ส่วนองค์ที่อยู่ทางด้านทิศใต้ ประดับด้วยกระเบื้องสีเหลือง สร้างเพื่ออุทิศส่วนกุศลส่วนพระองค์เองต่อพุทธศาสนา พระราชทานนามว่า “พระมหาเจดีย์มุนีปัตตบิหาร”

ส่วนองค์ที่ 4 อยู่แถวตรงกับองค์กลาง เป็นเจดีย์ใหญ่กว่า 3 องค์แรก รัชกาลที่ 4 โปรดฯ ให้สร้างถ่ายแบบมาจากพระเจดีย์ศรีสุริโยทัยที่วัดสวนหลวงสวรศักดิ์กรุงศรีอยุธยา ประดับด้วยกระเบื้องสีน้ำเงิน มิได้พระราชทานนามไว้ ทรงสร้างกำแพงเตี้ย ๆ ล้อมรอบมหาเจดีย์ และทรงประสงค์ให้พระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ ไปหยุดการสร้างมหาเจดีย์ประจำรัชกาล

พระมณฑป มีหลังคายอดมงกุฎมีมุข 4 ด้าน ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ ตกแต่งเป็นลายดอกไม้สวยงามปราณีตมาก เป็นที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก ตั้งอยู่ด้านหลังพระมหาเจดีย์

พระวิหารพุทธไสยาสน์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 เป็นวิหารขนาดใหญ่หลังคาลาด 3 ชั้น หน้าบันสลักลวดลายดอกไม้ประดับกระฉก เช่นเดียวกับพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูปไสยาสน์มีความยาว 49 เมตร สูง 12 เมตร จัดเป็นพระนอนที่ยาวเป็นที่สองของประเทศ รองจากพระนอนที่วัดขุนอินทประมูล จังหวัดอ่างทอง ซึ่งยาว 50 เมตร ส่วนพระนอนจักรสีห์ที่จังหวัดสิงห์บุรียาวเป็นที่สาม

ลักษณะของพระพุทธรูปไสยาสน์เป็นพระพุทธรูปก่อกอิฐถือปูนลงรักปิดทองที่งดงามคือที่ฝ่าพระพุทธรูปบาททั้งสองข้างมีลวดลายประดับมุกเป็นภาพมงคล 108 ประกอบด้วยภาพต่าง ๆ ในช่องสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ รวม 67 ช่อง ล้อมรอบภาพจักรที่อยู่ตรงกลาง ลังก่อสร้างอื่น ๆ

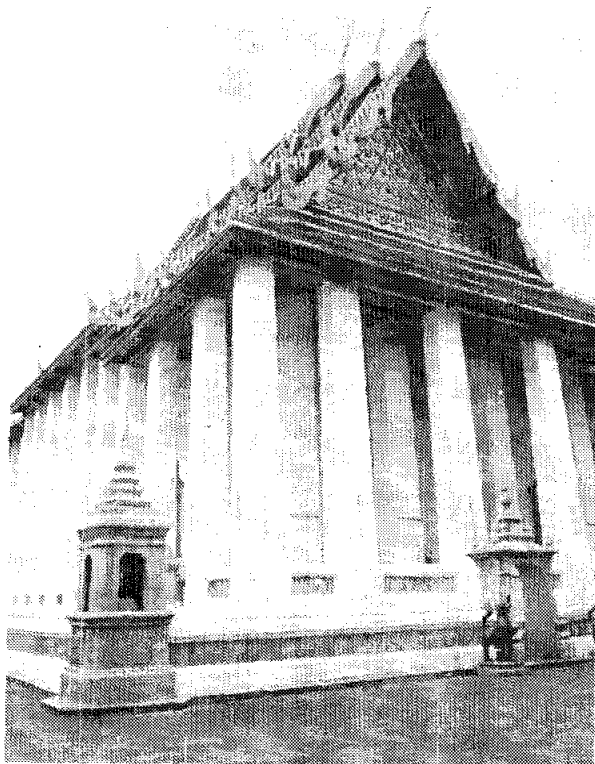
หอระฆัง มี 2 หอ สร้างแบบเดียวกัน หอแรกอยู่ที่หน้าศาลาการเปรียญ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 หอที่สองอยู่ที่หน้าวิหารพุทธรูปไสยาสน์สร้างในรัชกาลที่ 3

ศาลาราย มีทั้งหมด 10 หลัง เรียงรายอยู่ด้านนอกพระระเบียง ตามศาลามีแผ่นจารึกเรื่องต่าง ๆ ติดไว้ตามเสาและผนัง โดยเฉพาะศาลาที่อยู่หน้าพระมหาเจดีย์มีจารึกตำราว่าด้วยสมุฏฐานของโรคและมีภาพประกอบ

เขามอ รัชกาลที่ 3 โปรดฯ ให้นำหินที่รื้อมาจากสวนขวาในพระบรมมหาราชวังมาก่อเป็นเขามอ(เขาจำลอง)บริเวณลานรอบนอกพระระเบียง และในส่วนอื่น ๆ ของเขตพุทธาวาส ที่น่าสนใจคือเขามอ ที่อยู่ด้านหน้าพระมหาเจดีย์ มีศิวิลิ่งประดิษฐานอยู่ และเขามอที่อยู่ทางด้านทิศใต้ของพระระเบียง มีรูปฤาษีดัดตนตั้งอยู่หลายรูป แต่เดิมรูปฤาษีดัดตนตั้งอยู่ตามศาลารายต่าง ๆ พร้อมแผ่นจารึกอธิบายประกอบท่าทางของรูปฤาษีดัดตน ปัจจุบันได้สูญหายไปจำนวนมาก เหลือเพียงประมาณ 20 รูป เท่านั้น ทางวัดจึงรวบรวมมาตั้งไว้ที่เขามอทั้ง 2 ลูก

ตุ๊กตาทิน มีทั้งตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ และรูปสิ่งก่อสร้าง เช่น ตุ๊กตาทินรูปฝรั่ง รูปขุนนางหรือนักรบจีนสมัยโบราณ ตุ๊กตาทินรูปม้า แพะ สุนัข ช้าง สิงโต หรือตุ๊กตาทินรูปเจดีย์จีน ชุมประตู่ เสาประทีป กระถางบัว เป็นต้น ตุ๊กตาทินเหล่านี้มาจากประเทศจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่มีการค้าขายกับจีนมาก นับเป็นวัดที่มีสิ่งประดับประเภทตุ๊กตาทินมากที่สุดวัดหนึ่ง และยังได้ชื่อว่าเป็นวัดที่มีสลูปลูกเจดีย์มากที่สุดรวมทั้งสิ้นถึง 95 องค์

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม นอกจากจะมีความสำคัญ ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแล้วยังเป็นที่รวมของศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ซึ่งรัชกาลที่ 3 โปรดฯ ให้นำมาจารึกไว้บนแผ่นศิลาตามเสาระเบียงพระอุโบสถ วิหาร และศาลารายต่าง ๆ โดยแบ่งได้เป็น 8 หมวด คือ หมวดประวัติการสร้างวัด หมวดพระพุทธศาสนา หมวดตำรายา หมวดอนามัย(ฤาษีดัดตน) หมวดสุภษิต หมวดวรรณคดี หมวดทำเนียบหัวเมืองขึ้นของกรุงสยาม และหมวดประเพณี ทำให้วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นเสมือนศูนย์รวมแห่งสรรพวิชา โดยเฉพาะความรู้ด้านการแพทย์และการนวดแผนโบราณ

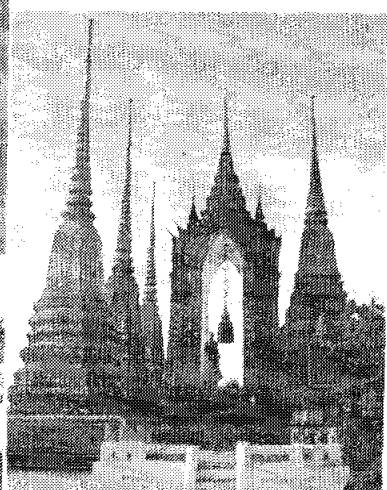
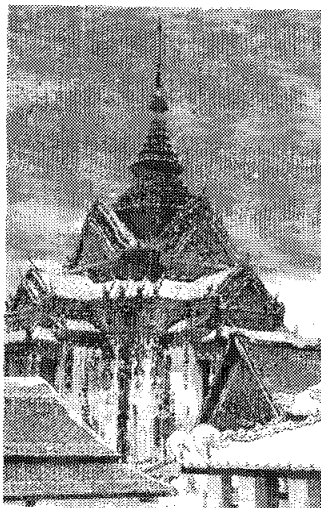
พระอุโบสถ

องค์พระพุทธรูปไสยาสน์

ถาพีตัดต้นที่เขามอ

หม่อมมหาเจดีย์และหอรบั้ง

วัดอรุณราชวราราม

วัดอรุณราชวราราม เป็นพระอารามที่สำคัญสมัยกรุงธนบุรี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามฝั่งพระนคร เป็นวัดที่สร้างตั้งแต่สมัยอยุธยาชื่อ “วัดมะกอก” เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างพระราชวังที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณพระราชฐานครอบคลุมถึงวัดมะกอก จึงทรงปฏิสังขรณ์ให้เป็นวัดภายในพระราชวัง และพระราชทานนามว่า “วัดแจ้ง”

วัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกตเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จไปตีได้เมืองเวียงจันทน์แล้วอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานที่วัดแจ้ง ต่อเมื่อสร้างราชธานีใหม่ที่ฝั่งพระนครแล้วเสร็จ จึงอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พระปรางค์ เป็นปูชนียสถานที่สวยงามและสำคัญยิ่ง ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์และต่อเติมครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 2 ต่อเนื่องจนถึงรัชกาลที่ 3 ใช้เวลาถึง 5 ปี จึงแล้วเสร็จ เป็นปรางค์ที่ใหญ่และสูงที่สุดของประเทศ วัดได้ 1 เส้น 13 วา 1 คอก 1 คืบ 1 นิ้ว หรือประมาณ 67 เมตร ที่ฐานวัดโดยรอบได้ 5 เส้น 17 วา หรือ 234 เมตร ลักษณะเป็นปรางค์หุ้ม มีปรางค์องค์ประธานอยู่ตรงกลางล้อมรอบด้วยปรางค์ทิศ 4 องค์ และมณฑปทิศ 4 หลัง ตั้งอยู่บนฐานทักษิณเดียวกัน

ปรางค์องค์ประธานประดับด้วยกระเบื้องสีและลายครามอย่างปราณีตบรรจง มีรูปกนิษฐ กนิษฐลับโดยรอบ และมีรูปยักษ์ กระบี่ และพรหมแบกที่เชิงบาตรฐานทักษิณ ชั้น 2 ชั้น 3 และชั้น 4 ตามลำดับ เหนือขึ้นไปเป็นซุ้มคูหา 4 ด้าน มีรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณอยู่ในคูหาทั้ง 4 คูหา เหนือซุ้มคูหาเป็นยอดปรางค์ขนาดย่อมและมีรูปนารายณ์ทรงครุฑแบกยอดปรางค์องค์ใหญ่อยู่โดยรอบ ตอนบนสุดของยอดปรางค์ใหญ่เป็นนภศูลและมงกุฎปิดทอง

โบสถ์และวิหารน้อย เป็นโบสถ์และวิหารเดิมของวัดที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ ตั้งอยู่คู่กันและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบสถ์น้อยเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อครั้งทรงผนวช ปัจจุบันมีพระแท่นบรรทมที่ทำจากไม้กระดาดแผ่นเดียวขนาดใหญ่และมีพระบรมรูปหล่อของพระองค์

ประทับห้อยพระบาทประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์แห่งนี้ ส่วนวิหารน้อยเชื่อว่าเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตเมื่อครั้งอัญเชิญมาจากเมืองเวียงจันทน์ ก่อนที่จะไปประดิษฐานที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระอุโบสถ อยู่เยื้องไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระปราสาท เป็นพระอุโบสถยกพื้นสูงหลังคาลดหลั่น 2 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันด้านหน้าและด้านหลังเป็นไม้แกะสลักรูปเทวดายืนถือพระขรรค์อยู่ในปราสาท เสาและผนังด้านนอกประดับกระเบื้องลวดลายดอกไม้ พระประธานในโบสถ์มีนามว่าพระพุทธธรรมมิตราชโลกธาตุดิลก ที่พุทธอาสน์มีพระบรมอัฐิของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยบรรจุอยู่

รอบพระอุโบสถมีใบเสมาคู่ เป็นหินสลักลวดลายงดงามอยู่ในซุ้มบุษบก ยอดเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง 8 ซุ้ม มีสิงโตหิน ตุ๊กตาหินรูปคนและทหารจีนเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก

พระระเบียง หรือวิหารคตรอบพระอุโบสถ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี มีประตูเข้าออกทั้ง 4 ทิศ มีสถาปัตยกรรมที่งดงามคือ ประตูซุ้มยอดมงกุฎ เป็นประตูด้านหน้าที่จะเข้าสู่พระอุโบสถอยู่ที่กึ่งกลางพระระเบียงด้านตะวันออก เป็นทรงจตุรมุขหลังคา 3 ชั้น มียอดเป็นมงกุฎประดับกระเบื้องถ้วยสี หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ มีซุ้มฟ้าใบระกาและหางหงส์ ประตูซุ้มนี้สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3

พระเจดีย์ 4 องค์ เป็นพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง แบบเดียวกันและขนาดเท่ากันทั้ง 4 องค์ ประดับด้วยกระเบื้องถ้วยและแก้วสีต่าง ๆ เป็นลวดลายดอกไม้งดงามมากตั้งอยู่ระหว่างระเบียงพระอุโบสถด้านใต้กับพระมณฑปพระพุทธบาทจำลอง รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างไว้และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ 5

พระมณฑปพระพุทธบาทจำลอง เป็นมณฑปสี่เสารายรอบ หลังคาเป็นยอดมงกุฎสี่เหลี่ยม ที่เสาและผนังด้านนอกประดับด้วยกระเบื้องลวดลายดอกไม้ทั้งหมด รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างไว้เช่นกัน

พระวิหาร อยู่ทางด้านใต้ของพระอุโบสถ เป็นพระวิหารยกพื้นสูงหลังคาลด 3 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันเป็นรูปเทวดาถือพระขรรค์นั่งอยู่บนแท่นประดับลายกนกกลารักปิดทองประดับกระจก พระประธานในพระวิหารคือ พระพุทธชัมภูนุชมหาบุรุษ ลักษณะอัสติยานุบพิตร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยประดิษฐานอยู่บนแท่น

โพธิ์เหนือฐานชุกชีขนาดใหญ่ ภายในพระเศียรมีพระบรมธาตุ 4 องค์ บรรจุอยู่ในโกศ 3 ชั้น เงิน นาค ทอง

หน้าพระประธานมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี เป็นพระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจากเวียงจันทน์มีพระนามว่า พระอรุณ หรือพระแจ้ รัชกาลที่ 4 โปรดฯ ให้อัญเชิญมาจากพระบรมมหาราชวัง เพราะพระนามพ้องกับชื่อวัด

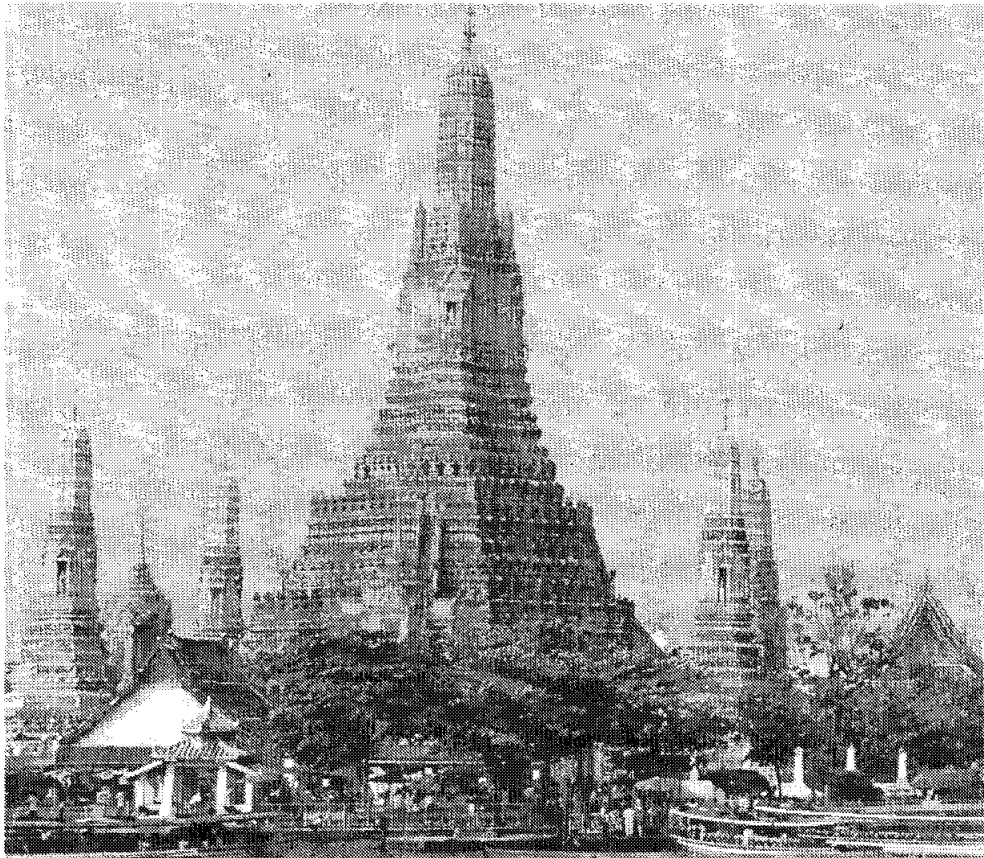
สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

หอระฆัง อยู่ด้านหลังพระวิหารมี 2 หอ หอหนึ่งแขวนระฆังอย่างที่เห็น ตามวัดทั่วไป อีกหอหนึ่งแขวนระฆังกังสดาลแผ่นหนาเป็นวงกลม สร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 5

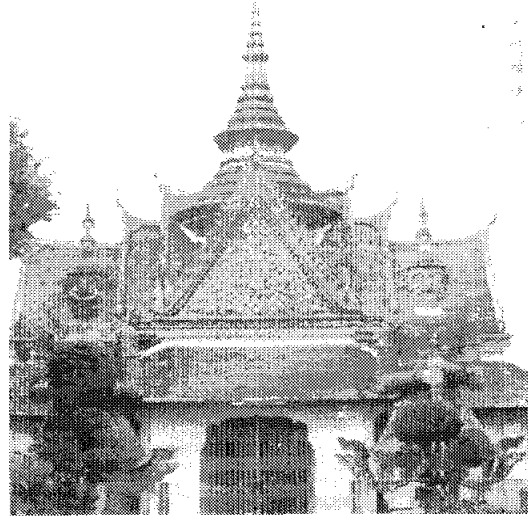
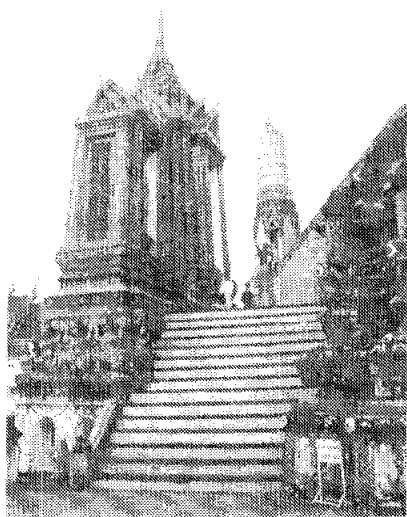
อนุสาวรีย์พระธรรมเจดีย์ (อุ่ม) อยู่ระหว่างศาลาท่าน้ำกับพระอุโบสถ ภายในมีโกศหินทรายสีเขียวแบบจีนบรรจุอัฐิของพระธรรมเจดีย์ (อุ่ม) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส วัดอรุณราชวราราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2458 จนถึงมรณภาพใน พ.ศ. 2467

เขามอ อยู่ด้านเหนือของอนุสาวรีย์พระธรรมเจดีย์ รัชกาลที่ 3 โปรดฯ ให้อริสสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง และนำหินมาสร้างเป็นเขามอ

ศาลาท่าน้ำรูปเก๋งจีน อยู่บริเวณเขื่อนหน้าวัดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ศาลาเหล่านี้สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 มีหลังคาเป็นรูปเก๋งจีนเหมือนกันหมด

พระปรางค์

มณฑปที่ฐานทางขึ้นพระปรางค์ ประตูชุมยอดมงกุฎพระระเบียงพระอุโบสถ

วัดสุทัศนเทพวราราม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2350 โดยโปรดฯ ให้สร้างโบสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้าขึ้นก่อนและมีพระราชประสงค์จะสร้างวัดที่มีพระวิหารขนาดใหญ่เท่ากับพระวิหารวัดพนัญเชิงที่กรุงศรีอยุธยา เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ให้เป็นศรีสง่าแก่พระนครและพระราชทานนามล่วงหน้าว่า “วัดมหาสุทธาวาส”

โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์ใหญ่จากพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุที่กรุงสุโขทัย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามและมีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาพระประธานของพระอุโบสถในขณะนั้นมาประดิษฐาน ณ พระวิหารที่กำลังก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน รัชกาลที่ 2 ได้ทรงดำเนินการก่อสร้างพระวิหารต่อ มาแล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงเปลี่ยนนามวัดเสียใหม่เป็น “วัดสุทัศนเทพวราราม” ต่อมา รัชกาลที่ 4 ได้ทรงแก้สร้อยนามวัดเป็น “วัดสุทัศนเทพวราราม” อันเป็นชื่อที่ใช้มาจนทุกวันนี้

สิ่งควรชมภายในวัด

พระวิหาร เป็นพระวิหารขนาดใหญ่หลังคาลด 2 ชั้น หน้าบันทั้ง मुख หน้าและ मुख หลังเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ส่วนหน้าบัน मुख ลดเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ ตั้งอยู่บนฐานทักษิณ 2 ชั้น นอกกำแพงแก้ว ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของพระวิหารมีตุ๊กตาจีนและสิ่งประดับทำด้วยหิน บนกำแพงแก้วชั้นที่ 1 มีเจดีย์จีนเรียงรายโดยรอบ บนกำแพงแก้วชั้นที่ 2 มีศาลาเล็กรวม 4 หลัง ประดิษฐานพระพุทธรูป ถัดจากฐานทักษิณชั้นที่ 2 ขึ้นไปคือ ตัวพระวิหารซึ่งตั้งยกพื้นสูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

บานประตูพระวิหาร นับเป็นศิลปกรรมชั้นเยี่ยมของการสลักไม้สมัยกรุงรัตนโกสินทร์แกะเป็นรูปสัตว์ปะปนอยู่ในหมู่ไม้ซับซ้อนกันหลายชั้นงามวิจิตรมาก โดยเฉพาะบานที่เคยอยู่ที่ประตูกลางด้านหน้าพระวิหารนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแกะสลักด้วยฝีพระหัตถ์ของพระองค์เองก่อนที่จะโปรดฯ ให้ช่างทำต่อ ปัจจุบันบานประตูฝีพระหัตถ์รัชกาลที่ 2 แผ่นนี้ ได้ถอดไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เนื่องจากบางส่วนถูกไฟไหม้เมื่อ พ.ศ. 2502 ทางวัดถึงถอดบานประตูด้านหลังของพระวิหารมาใส่แทน และทำบานประตูด้านหลังใหม่เป็นลายรดน้ำ

พระประธานในพระวิหาร คือพระศรีศากยมุนี พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุดของสมัยสุโขทัยปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง 3 วา 1 คืบ (6.25 เมตร) สูง 4 วา (8 เมตร) เดิมเป็นพระประธานอยู่ในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุเมืองสุโขทัย ก่อนที่รัชกาลที่ 1 จะอัญเชิญลงมาประดิษฐาน ณ พระวิหารนี้ ได้พระอาสนะของพระศรีศากยมุนีบรรจุพระศรีรังคารของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ส่วนด้านหลังฐานชุกชีมีแผ่นศิลาสลักเป็นภาพพระพุทธรูปสลักปูนปิดทองปางยมกปฎิหารยซึ่งเป็นศิลปะทวารวดี

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เสาและผนังในพระวิหารมีภาพจิตรกรรมเขียนขึ้นในรัชกาลที่ 3 ตามเสาระเบียงเป็นรูปมนุษย์มีหน้าตาลักษณะต่าง ๆ ดังที่บรรยายไว้ในเรื่องไตรภูมิพระร่วง ช่วงผนังพระวิหารเขียนเป็นภาพชาดก และป่าหิมพานต์

พระระเบียง ที่ล้อมรอบพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทองปางสมาธิรวม 156 องค์ เป็นฝีมือช่างปั้นในรัชกาลที่ 3

พระอุโบสถ ตั้งอยู่บนฐานสูง 3 ชั้น เช่นเดียวกับพระวิหารและมีขนาดใหญ่ไล่เลี่ยกับพระวิหาร หลังคาลาด 3 ชั้น หน้าบันมุขหน้าเป็นรูปเทพดาประทับยืนบนรถเทียมด้วยคชสีห์ ส่วนมุขหลังเป็นรูปเทพดาประทับยืนบนรถเทียมด้วยม้า กำแพงแก้วรอบพระอุโบสถมีซุ้มสี่มาทำด้วยหินทรายเป็นพระมณฑปยอดเจดีย์ 8 ซุ้ม ใบเสมาหินอ่อนสีเทาสลักภาพช้าง 3 เศียรชูดอกบัว และมีเกยอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ใช้สำหรับประทับโปรยทานแก่พสกนิกรในงานพระราชพิธี “เกยโปรยทาน”

พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยหล่อด้วยสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 10 ศอก 8 นิ้ว (5.16 เมตร) ส่วนสูงตลอดถึงพระรัศมีสูง 4 วา 18 นิ้ว (8.36 เมตร) หล่อขึ้นในรัชกาลที่ 3 และได้รับพระราชทานนามในรัชกาลที่ 4 ว่า “พระพุทธรตรีโลกเชษฐ” นับเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่หล่อขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์เบื้องหน้าพระประธานมีรูปมหาสาวก 80 องค์

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นภาพพุทธประวัติและภาพในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ เช่น รามเกียรติ์ สังข์ทอง ไกรทอง และนารายณ์สิบปาง เป็นต้น

สัตตมหาสถาน วัดสุทัศน์เทพวรารามไม่มีเจดีย์หรือปราสาทเหมือนวัดอื่น ๆ แต่ได้สร้างสัตตมหาสถานแทน สัตตมหาสถานหมายถึงสถานที่สำคัญ 7 แห่ง ในพุทธประวัติ ซึ่งภายหลังจากที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้วได้เสด็จประทับ

เสวยวิมุตติสุขแห่งละ 7 วัน รัชกาลที่ 3 โปรดฯ ให้สร้างสัตตมหาสถานไว้ทางด้านทิศตะวันออกของเขตพุทธาวาส ดังนี้

(1) พระรัตนบัลลังก์ เป็นรูปตันโพธิ์มีบัลลังก์ หมายถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้

(2) พระอนิมิสเจดีย์ เป็นรูปเก๋งจีน หมายถึง สถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าประทับทอดพระเนตรดูต้นมหาโพธิ์

(3) พระรัตนจงกรมเจดีย์ หมายถึง สถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จจงกรมเป็นเวลา 7 วัน

(4) พระรัตนขจรเจดีย์ เป็นรูปเรือนแก้วทำเป็นเก๋งจีนหมายถึงสถานที่ซึ่งเทวดาเนรมิตให้พระพุทธองค์ประทับนั่งพิจารณาพระอภิธรรม

(5) พระอัชปาลนิโครธ คือต้นไทรที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข

(6) พระมุกฉลินทพฤกษ์ คือ ต้นจิกที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งและมีฝนพรำ ๆ ลงมา 7 วัน มีพญานาคเข้ามาขนดตัว 7 รอบ แล้วแผ่นพังพานปกคลุมพระพุทธเจ้ามิให้ลมฝนถูกต้องพระวรกาย

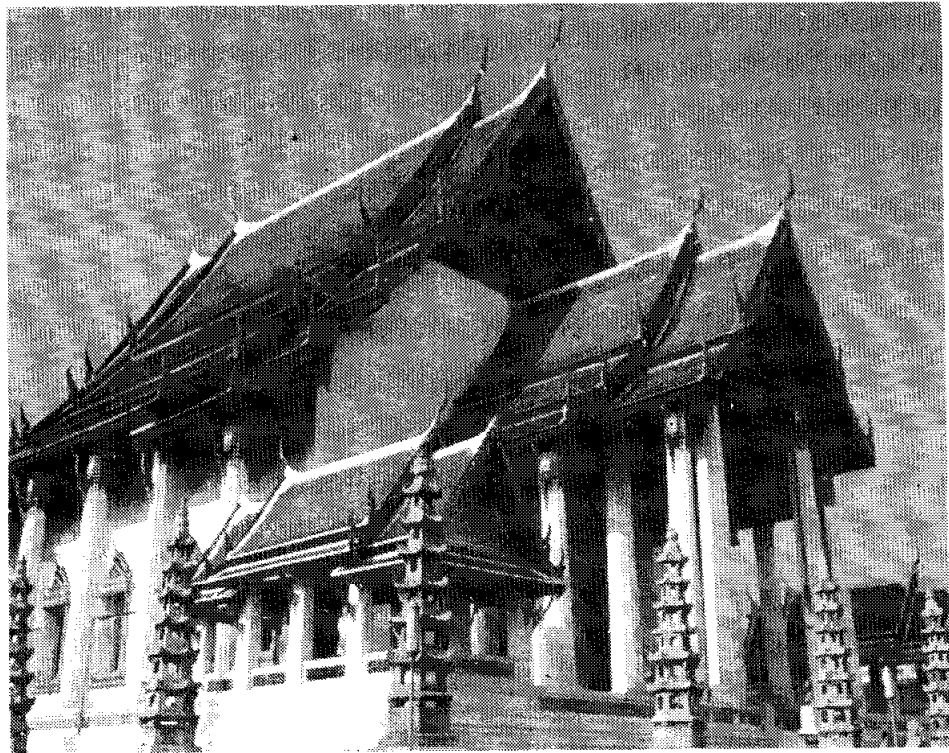
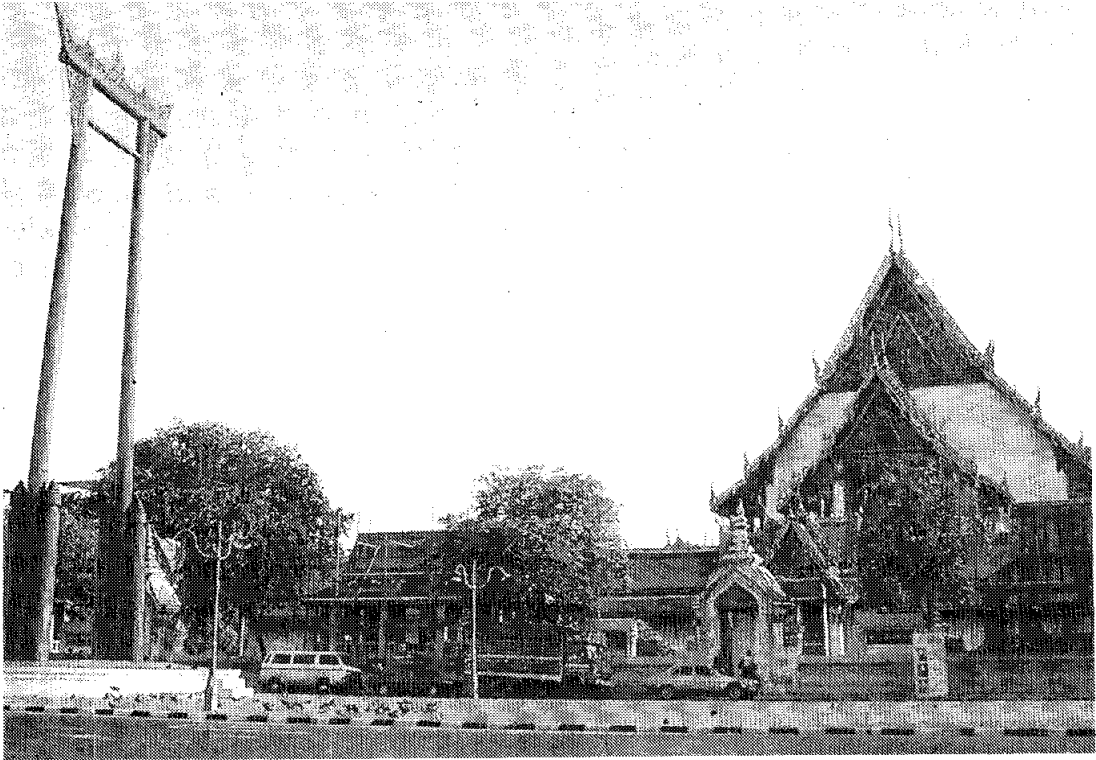
(7) พระราชายตนพฤกษ์ คือ ต้นเกดที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข

พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ตั้งอยู่มุมพระระเบียงของพระวิหารด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นพระรูปหล่อขนาดเท่าพระองค์จริง ประทับยืนในฉลองพระองค์ชุดจอมทัพ สร้างในปี พ.ศ. 2516

สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

ศาลาลอย อยู่ชิดแนวกำแพงด้านเสาชิงช้า หน้าพระวิหารมี 4 หลัง สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 เคยใช้เป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ ทอดพระเนตรการโล้ชิงช้าและใช้เป็นศาลาเปลื้องเครื่องด้วย

ศาลาราย อยู่ทางด้านใต้พระอุโบสถ มี 4 หลัง ภายในมีแผ่นศิลาสลักภาพชาดกและมีสุภาษิตอธิบายชาดก

พระวิหารที่ใหญ่ที่สุด

วัดราชนัลดารามวรมหาวิหาร

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้สร้างวัด 2 วัด คือ วัดเทพธิดาราม พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัสสุรสุดา และวัดราชนัลดาราม พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี ซึ่งต่อมาได้เป็นพระมเหสีในรัชกาลที่ 4 วัดเทพธิดารามเป็นวัดที่สร้างขึ้นตามตำราว่าด้วยประเพณีการสร้างวัดไทยโบราณทุกประการ

สิ่งไม่ควรชมภายในวัด

พระอุโบสถ งดงามด้วยสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณี หลังคา 3 ชั้นลดหลั่น มีช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ เสาเป็นสี่เหลี่ยมทึบตันไม่มีบัวหัวเสา เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปตามุณี ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังเขียนเป็นเรื่องไตรภูมิมีภาพเขาพระสุเมรุ ภาพเทวดาคือพระอาทิตย์และพระจันทร์ ชักรออยู่ในวงกลมเวียนรอบเขาพระสุเมรุ

โลหะปราสาท ตั้งอยู่ด้านหลังของพระอุโบสถ เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจที่สุดของวัด สร้างตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 3 ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างขะ แปลกแทนพระเจดีย์ทั่วไป โลหะปราสาทองค์นี้ถือเป็นโลหะปราสาทแห่งที่ 3 ของโลก และแตกต่างจากที่อื่นคือสร้างแทนพระเจดีย์มิได้สร้างเพื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์

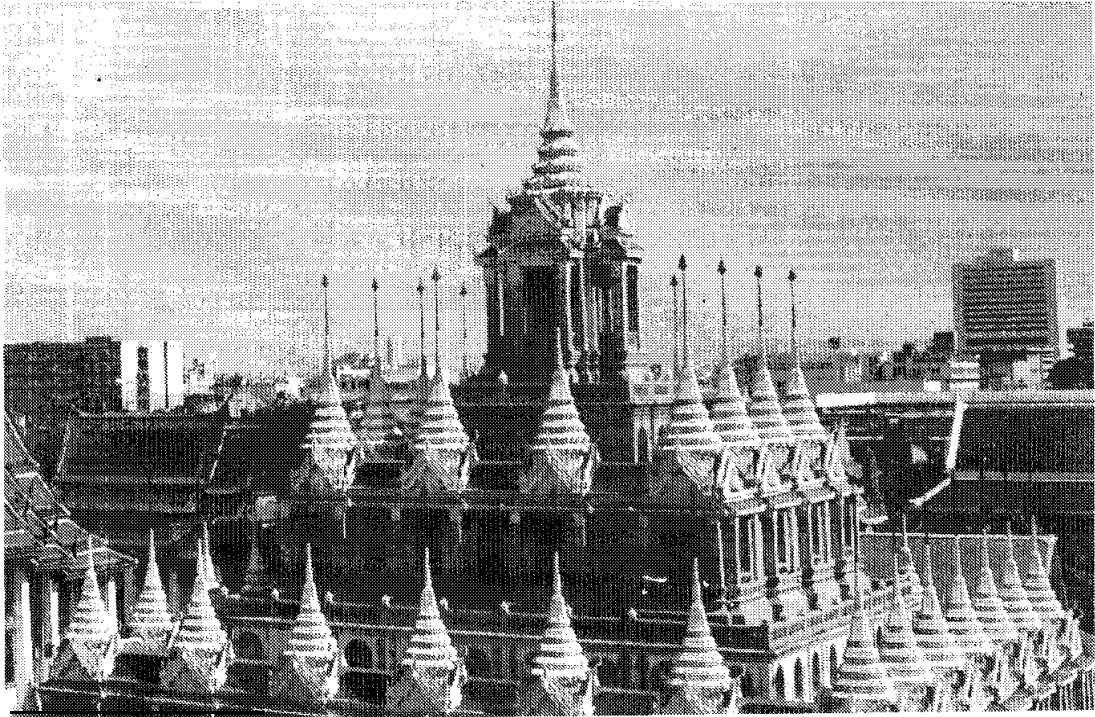
โลหะปราสาทหลังแรกที่สร้างในสมัยพุทธกาล มีลักษณะเป็นอาคารสูง 2 ชั้น หลังคาหุ้มทองคำประดับอัญมณีมีทั้งหมด 1000 ห้อง นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นผู้สร้างอุทิศถวายเพื่อเป็นที่อาศัยของพระสงฆ์

โลหะปราสาทหลังที่ 2 สร้างในเกาะลังกา โดยพระเจ้าทภูริคามณีเมืองอนุราชปุระ สูง 9 ชั้น ยอดหุ้มด้วยทองแดงประดับอัญมณีเพื่อให้พระสงฆ์อยู่ตามสมณะศักดิ์

โลหะปราสาทหลังที่ 3 วัดราชนัลดารามวรมหาวิหาร มีลักษณะเป็นอาคารสูง 4 ชั้น มียอดทั้งสิ้น 37 ยอด ซึ่งตรงกับโพธิ์ปักขิยะธรรม 37 อันหมายถึงธรรม 37 ประการแห่งการบรรลุโพธิญาณ เป็นสถาปัตยกรรมที่มียอดแหลมหุ้มด้วยทองแดงเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป

พลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ เป็นพลับพลาสำหรับต้อนรับพระราชอาคันตุกะ ด้านหน้าของพลับพลาประดิษฐานพระราชอนุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3

อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 3 พระอุโบสถ และโลหะปราสาท

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ตั้งอยู่ริมคลองเปรมประชากร ระหว่างถนนศรีอยุธยาและถนนพิษณุโลก เป็นวัดไทยที่งดงามที่สุดวัดหนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เป็นสถาปนิกออกแบบพระอุโบสถและวางแผนผังพระอาราม

บริเวณนี้เดิมมีวัดโบราณชื่อ “วัดแหลม” หรือ “วัดไทรทอง” ปรากฏอยู่และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ 3 สืบเนื่องมาจากเจ้านุวงศ์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้ตั้งตนเป็นกบฏยกทัพผ่านเข้ามาถึงเมืองนครราชสีมามุ่งหน้าสู่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดฯ ให้วางแนวต้านทานป้องกันพระนคร โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ พระเจ้าน้องยาเธอเป็นผู้บัญชาการทัพอยู่บริเวณวัดไทรทอง เมื่อเสร็จศึกครั้งนั้นแล้ว กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ทรงชักชวนพระอนุชาและพระชนิษฐานร่วมพระมารดาอีก 4 พระองค์ปฏิสังขรณ์และสร้างพระเจดีย์ขึ้น 5 องค์ เรียงรายหน้าวัดเป็นอนุสรณ์ถึงเจ้านาย 5 พระองค์ที่ทรงร่วมในการปฏิสังขรณ์ ภายหลังรัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานนามวัดเสียใหม่ว่า “วัดเบญจบพิตร” หมายถึง วัดของเจ้านาย 5 พระองค์

ต่อมาใน พ.ศ. 2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างสวนดุสิตเป็นที่ประทับสำราญพระราชอิริยาบถ ในการสร้างสวนดุสิตนี้ต้องรื้อวัดเดิมที่มีอยู่ 2 วัด คือ วัดดุสิตและวัดรางไผ่ปรากฏชื่ออีกวัดหนึ่ง เพื่อเอาพื้นที่ไปสร้างพลับพลาและถนนจึงทรงกระทำ “ผาติกรรม” คือ สร้างวัดทดแทนให้ใหม่ โดยทรงเลือกเอาวัดเบญจบพิตรซึ่งเป็นวัดเล็กอยู่ใกล้สวนดุสิต มาสร้างเป็นวัดใหม่ให้มีขนาดใหญ่และสวยงามเป็นพิเศษ พระราชทานนามไว้ว่า “วัดเบญจมบพิตร” หมายถึง “วัดของพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 5” ต่อมาภายหลังได้พระราชทานนามเพิ่มเติมเป็น “วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”

การก่อสร้างวัดเบญจมบพิตร เริ่มขึ้นปี พ.ศ. 2442 โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เป็นช่างออกแบบและควบคุมทางศิลปโดยใช้แบบไทยโบราณทั้งหมด และให้พระยาราชสงคราม (กร หงสกุล) เป็นช่างก่อสร้าง โปรดฯ ให้วางแผนผังการก่อสร้างให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและรื้อถอนสิ่งก่อสร้างเดิมรวมทั้งพระเจดีย์ 5 องค์ ที่เจ้านาย 5 พระองค์ทรงสร้างไว้ แบ่งเขตวัดออกเป็น 2 เขต

คือเขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาส โดยมีแนวคลองเล็ก ๆ คั่นกลาง และมีสะพาน 3 สะพาน เชื่อมต่อได้แก่ สะพานพระรูป สะพานถ้าย และสะพานงา

สิ่งที่ควรชมภายในวัด

เขตพุทธาวาส

พระอุโบสถ เป็นประธานของวัดและเป็นส่วนที่เด่นที่สุดของวัด สร้างด้วยหินอ่อนอย่างงดงามตามแบบสถาปัตยกรรมไทย เป็นอาคารจัตุรมุขมุงด้วยกระเบื้องกาบ เป็นกาบโค้งเคลือบสีสะท้อนแสงเป็นประกาย ชายคาประดับกระจังมีลายเทพพนมประดับช่อฟ้าใบระกาและหางหงส์ ลงรักปิดทอง

หน้าบันด้านหน้าผูกลายพระนารายณ์ทรงครุฑ ถอดมาจากลายพระราชลัญจกร “พระครุฑพ่าห์”

หน้าบันด้านหลัง เป็นลายอุณาโลมอยู่ในบุษบก ถอดมาจากลายพระราชลัญจกร “มหาโองการ”

หน้าบันด้านเหนือ ผูกลายเป็นรูปช้างไอยราพตบนหลังมีบุษบก ถอดมาจากลายพระราชลัญจกร “ไอยราพต”

หน้าบันด้านใต้ ผูกลายเป็นรูปจักรรถ ถอดมาจากลายพระราชลัญจกร “จักรรถ”

ผนังด้านนอก ประกอบด้วย แผ่นหินอ่อนสีขาว ภายในใช้หินอ่อนตัดประกบกันเป็นส่วนต่าง ๆ พื้นพระอุโบสถยกพื้นสูงปูด้วยกระเบื้องหินอ่อนตัดประกบขึ้นเป็นลวดลายสอดสี

ซุ้มประตู ทำเป็นเรือนแก้ว เสาบัวย่อมุม บานประตูด้านนอกเป็นภาพนูนรูปเทวดายืนถือพระขรรค์และศรข้างละองค์

ซุ้มหน้าต่าง ทำกรอบเป็นซุ้มเรือนแก้ว ฐานสิงห์ บานหน้าต่างด้านนอกเป็นภาพนูนรูปมารแบก เหนือกรอบหน้าต่างประดับด้วยกระจังเป็นลายไทย มีเทพพนมอยู่ตรงกลาง ช่องกระจังนี้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงพระศรัทธาสั่งทำมาจากเมืองฟลอเรนซ์ประเทศอิตาลี งดงามยิ่งนัก

ซุ้มคูหาภายในพระอุโบสถ มีทั้งหมด 8 ซุ้ม เจาะเป็นช่องมีภาพเขียนสีมหาสถูปที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ พระปฐมเจดีย์เมืองนครปฐม พระมหาธาตุเมืองละโว้ (ลพบุรี) พระธาตุพนมเมืองนครพนม พระธาตุหริภุญไชยเมืองลำพูน พระ

บรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช พระศรีมหาธาตุ เมืองเสลียง (สุโขทัย) พระมหาธาตุวัดช้างล้อมเมืองศรีสัชนาลัย (สุโขทัย) และพระเจดีย์ชัยมงคลพระนครศรีอยุธยา

พระประธาน จำลองมาจากพระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีมหาธาตุเมืองพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 5 ศอก คืบ 5 นิ้วเศษ (2.90 เมตร) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชพิธีผสมทองและเททองลงในพิมพ์พระพุทธรูปชินราชองค์จำลองที่วัดพระศรีมหาธาตุเมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. 2444 เมื่อหล่อเสร็จได้อัญเชิญลงเรือมาตักแต่งให้งดงามที่โรงหล่อทหารเรือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทรงปิดทอง เบิกพระเนตร และทรงติดอนุโลมทองคำประดับเพชรด้วยพระองค์เอง แล้วอัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถ

ต่อมารัชกาลที่ 6 โปรดฯ ให้สร้างเรือนแก้วถวายแด่องค์พระพุทธรูป และรัชกาลที่ 7 โปรดฯ ให้แก้ไขใหม่จนสวยงามดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

พ.ศ. 2454 หลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 5 แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้อัญเชิญพระบรมราชสรีรังคารมาบรรจุไว้ที่พระพุทธรูปอาสน์ของพระประธาน

สิ่งทวารบาน เป็นสิ่งสลักจากหินอ่อนงดงามมาก ตั้งอยู่หน้าประตูพระอุโบสถทางด้านหน้าและด้านหลังด้านละคู่ เป็นสิ่งแบบขอมที่มีรูปร่างคล้ายกับสิ่งหล่อด้วยโลหะที่หน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ใบเสมา ใบเสมาวัดนี้แปลกกว่าวัดอื่น ๆ ไม่ได้สร้างเป็นซุ้มสีมาอยู่ที่มุขรอบพระอุโบสถ แต่สร้างเป็นเสาเม็ดรูปดอกบัวตูมที่มุมกำแพงแก้วด้านหน้าพระอุโบสถ 2 แห่ง และสลักแผ่นหินเป็นลายธรรมจักร ปูไว้ที่ลานพระระเบียงด้านหลังพระอุโบสถอีก 2 แห่ง

พระระเบียง สร้างต่อจากมุขพระอุโบสถด้านทิศใต้ โอบล้อมลานหลังพระอุโบสถมาจดมุขด้านทิศเหนือ ภายใต้อหลังคาติดต่อกันตลอด ตามหน้าบันพระระเบียงจำหลักลายรูปตราประจำกระทรวงต่าง ๆ ตั้งต้นจากขวามือของพระอุโบสถแล้ววนขวาตามพระระเบียงจะพบตราประจำกระทรวงตามลำดับดังนี้

- ตราราชสีห์ ประจำกระทรวงมหาดไทย
- ตราพระยมขี่สิงห์ ประจำกระทรวงนครบาล

- ตราพระสุริยมณฑล (ใหญ่) ประจำกระทรวงการคลังมหาสมบัติ
- ตราพระเพลิงทรงระมาด ประจำกระทรวงธรรมการ
- ตราบัวแก้ว ประจำกระทรวงต่างประเทศ
- ตราพระพิรุณทรงนาค ประจำกระทรวงเกษตรธิการ
- ตราพระรามทรงรถ ประจำกระทรวงโยธาธิการ
- ตราจันทรมณฑล ประจำกระทรวงยุติธรรม
- ตราพระรามทรงยักษ์ ประจำกระทรวงวัง
- ตราคชสีห์ ประจำกระทรวงกลาโหม

ภายในพระระเบียงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ นับตั้งแต่พระพุทธรูปสมัยโบราณจนถึงพระพุทธรูปที่หล่อขึ้นใหม่มีขนาดใกล้เคียงกันและล้วนงดงามรวม 52 องค์

ที่ซุ้มพระระเบียงด้านนอก 4 ซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่สร้างด้วยศิลาซุ้มละ 1 องค์

พระศรีมหาโพธิ์ ถือเป็นบริโศกเจดีย์ของวัด แทนพระสถูปเจดีย์ต่าง ๆ พระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเชิญมาจากพุทธคยามาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้ปลูกไว้ที่วัดบนเกาะสีชัง ครั้นแตกหน่อจึงขุดมาบำรุงไว้ที่สวนดุสิต ปี พ.ศ. 2443 ทรงนำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาปลูกบริเวณด้านหลังพระอุโบสถ

เขตสังฆาวาส

พระที่นั่งทรงธรรม เป็นอาคาร 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน หลังคามีมุขประเจิดทางด้านหน้าและด้านหลัง หน้าบันมุขประเจิดจำหลักตราประจำตำแหน่ง สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร หน้าบันด้านทิศเหนือและทิศใต้สลักเป็นรูปพระพุทธรูประวัด

พระที่นั่งองค์นี้สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา) ทรงสร้างอุทิศแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งทิวงคตก่อนที่จะได้เสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. 2445 ต่อมาใช้เป็นที่ตั้งพระศพของพระบรมวงศานุวงศ์และศพบุคคลสำคัญ

ศาลาสีสมเด็จ เป็นศาลาจตุรมุข อยู่ด้านหน้าพระที่นั่งทรงผนวช หน้า
บันนิตราประจำพระองค์ในสีสมเด็จ ซึ่งเป็นพระราชโอรสและพระราชธิดาในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี คือ

- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลโลภณภควดี กรมหลวง
วิสุทธิกษัตริย์
- สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระยาจักรพรรดิ
พงษ์
- สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุ
พันธุวงศ์วรเดช

เดิมทรงสร้างเพื่อเป็นที่พักของพระสงฆ์ ปัจจุบันเป็นที่เก็บกลองแขกคือ
กลองยาวแบบทางเหนือ ซึ่งยาว 5.32 เมตร ทำด้วยไม้ประดู่ทั้งท่อน

หมู่พระที่นั่งทรงผนวช เป็นหมู่พระที่นั่ง 4 หลัง มีซาลาเชื่อมต่อถึงกัน
แต่เดิมเป็นหมู่พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัวเคยประทับในขณะที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ และโปรดฯ ให้ริ้อมาสร้างขึ้นตามรูปเดิมที่
วัดแห่งนี้เพื่อจัดเป็นกุฏิเจ้าอาวาส ปัจจุบันทางวัดได้ดูแลรักษาไว้และเปิดให้ประชาชนเข้า
ชมได้เฉพาะหลังที่อยู่ด้านหน้า ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจคือ

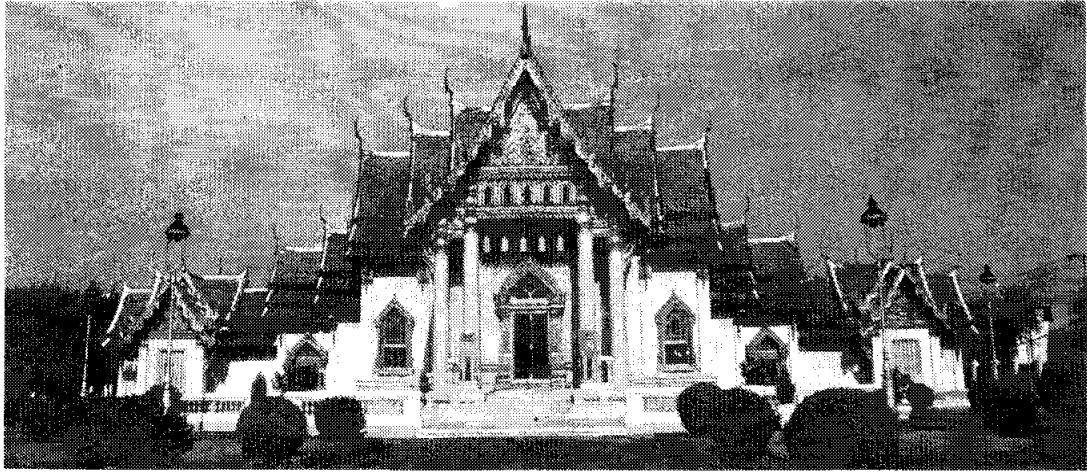
- บานประตูหน้าต่าง เขียนลายรดน้ำเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 5
ประเภท เรียงตามลำดับจากชั้นสูงสุด คือ นพรัตน์ราชวรภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ์
ปฐมจุลจอมเกล้าประถมาภรณ์ช้างเผือก และประถมาภรณ์มงกุฎไทย
- ภาพเขียนสี แสดงเหตุการณ์สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5
- พระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ
คราวทรงผนวช
- พระแท่นที่บรรทมเมื่อคราวทรงผนวช

หอรบั้งบวรวงศ์ ตั้งอยู่กลางสนามระหว่างศาลาสีสมเด็จกับพระวิหาร
สมเด็จพระองค์ระฆังโปรดฯ ให้นำมาจากวัดบวรสถานสุทธาวาส (วัดพระแก้ววังหน้า) เป็น
ระฆังที่มีเสียงกังวานไพเราะมาก

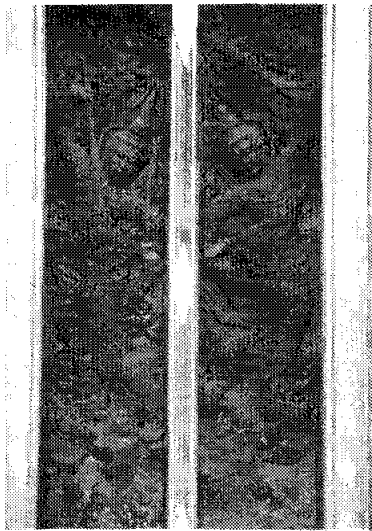
วิหารสมเด็จพระเจ้าสุทนต์มณี เป็นอาคารจตุรมุข สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดฯ ให้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2445 เพื่อใช้เป็นหอธรรมของวัด ต่อมาภายในห้องกลางได้ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อคราวที่มีการเสาะหาพระพุทธรูปเพื่อมาประดิษฐานที่พระระเบียง ห้องมุขทั้งสองข้างตั้งตู้พระธรรมลายรดน้ำ

หน้าบันซุ้มประตูและหน้าต่างมีพระนามาภิไธยย่อ “ส.พ.” ของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ส่วนตัวบานเขียนลายก้านขด

มุขเด็จด้านหน้าพระวิหาร ประดิษฐาน “พระฝาง” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องปางมารวิชัย เดิมอยู่ที่วัดพระฝาง จังหวัดอุดรธานี
ตรงบันไดมีรูปหล่อสิงห์แบบไทยตั้งอยู่คู่หนึ่ง

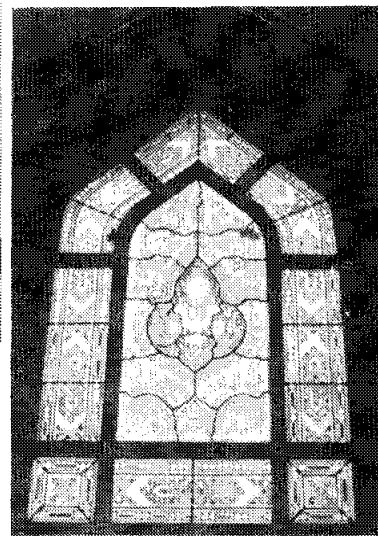
พระอุโบสถ

รูปสำริดบนบานประตู

พระพุทธรชินราชจำลอง

กระจกลีรูปเทพพนม

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นวัดประจำรัชกาล ตามพระราชประเพณี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในราชวงศ์จักรี พระองค์ก่อน ๆ ทุกพระองค์ จะทรงสร้างวัดประจำรัชกาลเสมอมา

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2412 บนพื้นที่ฝั่งคลองหลอดตรงข้ามกับวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม (อยู่ทางด้านทิศใต้ของกระทรวงมหาดไทย) ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างเจริญรอยวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระราชบิดา มีการผูกพัทธสีมาทำนองเดียวกันคือปักหลักสีมาศิลาไว้บนกำแพงชั้นนอก แทนที่จะปักรอบพระอุโบสถเหมือนวัดอื่น ๆ ทั่วไป และทรงอุทิศถวายเป็นวัดสำหรับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เช่นเดียวกับวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม

จุดเด่นของวัดอยู่ที่กลุ่มอาคารสิ่งก่อสร้างนับแต่พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระระเบียงและศาลา จะตั้งรวมกันอยู่บนฐานไพทีที่ยกสูงกว่าพื้นปกติ มีกำแพงแก้วล้อมโดยรอบ การก่อสร้างพระอุโบสถและพระวิหารจะมีลักษณะภายนอกเป็นสถาปัตยกรรมไทยที่งดงามส่วนภายในจะตกแต่งแบบตะวันตก ด้วยเป็นวัดที่สร้างตามพระราชประสงค์ที่จะให้ถาวรสถานต่าง ๆ ภายในวัดมีความปราณีตสวยงามเป็นพิเศษสมกับเป็นวัดประจำรัชกาล จึงใช้เวลาการก่อสร้างนานกว่า 20 ปี จึงแล้วเสร็จ อาคารสิ่งก่อสร้างในวัดล้วนประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ที่ออกแบบแล้วส่งไปทำมาจากประเทศจีน ดูแพรวพราวตระการตาไปทั้งวัด บริเวณวัดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสุสานหลวง

สิ่งที่ควรชมภายในวัด

เขตพุทธาวาส

กำหนดให้พระเจดีย์เป็นประธานของวัด ประกอบด้วยพระอุโบสถ พระวิหาร วิหารทิศ พระระเบียง และศาลาราย โดยมีกำแพงแก้วล้อมรอบบนฐานไพที

พระอุโบสถ เป็นสถาปัตยกรรมตามศิลปะไทย หลังคาลาด 2 ชั้น มีมุขเด็จ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ประดับด้วยช่อฟ้าใบระกา หน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้นรูปจุลมงกุฏ บนพานแว่นฟ้าตั้งอยู่เหนือหลังช้างไอยราพตเจ็ดเศียรมีฉัตรกระหนาบ

ข้างล้อมด้วยลายกนก ประตุและหน้าต่างประดับด้วยชุ้มยอดมงกุฎปูนปั้นปิดทองประดับ
กระจกสี ฝาผนังด้านนอกพระอุโบสถประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ แต่ภายใน
พระอุโบสถจะตกแต่งแบบตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ผสมผสานศิลปะไทยบ้าง ดูคล้ายกับ
พระที่นั่งแห่งหนึ่งในพระราชวังแวร์ซายประเทศฝรั่งเศส

บานประตูหน้าต่างพระอุโบสถ ทุกบานประดับมุกเป็นลวดลายเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ 5 ประเภท เรียงตามศักดิ์จากบนลงล่างดังนี้ นพรัตน์ราชวรภรณ์ มหา
จักรีบรมราชวงศ์ ปฐมจุลจอมเกล้า ประถมาภรณ์ช้างเผือก และประถมาภรณ์มงกุฎไทย
บานประตูและหน้าต่างประดับมุกของพระอุโบสถ ถือเป็นศิลปะชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของสมัย
รัตนโกสินทร์ เป็นฝีมือพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิฆากรวงศ์ประวัตินายกรม
ช่างมุก เดิมเป็นบานพระทวารและบานพระแกลของพระพุทธปราสาท (ปราสาท
พระเทพบิดร) ภายหลังถูกไฟไหม้บางส่วนเมื่อมีการซ่อมพระพุทธปราสาทใหม่ได้เปลี่ยน
ไปใช้บานพระทวารและพระแกลลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เพราะบานประตูและหน้าต่างของ
เดิมเหลือไม้ครบบานเหมือนเดิม จึงโปรดให้นำมาใช้เป็นบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถ
วัดราชบพิธ

พระประธานในพระอุโบสถ มีพระนามว่า “พระพุทธอังคีรส” เป็นพระ
พุทธรูปปางสมาธิขัดสมาธิราบหน้าตักกว้าง 2 ศอก เป็นพระพุทธรูปที่หล่อขึ้นตาม
พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ที่จะให้ส่วนศักดิ์
เคียงกับพระพุทธเจ้ามากที่สุด คือ มีขนาดเท่ากับพระพุทธรูปองค์ที่แท้จริง ทรงจีวรมีกลีบ
อย่างที่จะเป็นและไม่มีพระเกตุมาลา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระ
ราชทานเครื่องทองที่ใช้แต่งพระองค์เมื่อทรงพระเยาว์รวมหนัก 180 บาท กะไหล่ทองคำ
และอีก 48 บาท กะไหล่ฐานบัลลังก์ แล้วโปรดฯ ให้อัญเชิญมาเป็นพระประธานในพระ
อุโบสถ ประดิษฐานอยู่บนแท่งหินอ่อนจากประเทศอิตาลี เบื้องบนพระพุทธรูปมีเศวตฉัตร
ซึ่งเดิมเป็นเศวตฉัตรที่ใช้กันพระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัวได้ฐานชุกชีหินอ่อนได้บรรจุพระบรมราชสรีรังคารของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัว

เบื้องหน้าพระพุทธอังคีรส มีพระพุทธรูปขนาดเล็กองค์หนึ่ง คือ “พระ
นิรันตราย” เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 นิ้วครึ่ง หล่อด้วย

สัมฤทธิ์กะไลทอง มีเรือนแก้วเป็นพุ่มมหาโพธิ์ ยอดเรือนแก้วมีรูปพระมหามงกุฏ รัชกาลที่ 4 ทรงคิดแบบและโปรดให้หล่อพระราชทานแก่พระอารามในคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต แต่องค์ที่ได้พระราชทานมาที่วัดนี้ถูกคนร้ายลักไปทางวัดจึงจำลองขึ้นใหม่

พระเจดีย์ ตั้งอยู่ระหว่างพระอุโบสถและพระวิหาร เป็นเจดีย์แบบลังกา ทรงกลมสูง 43 เมตรประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ตั้งแต่ฐานจนถึงยอด

ฐานล่างของพระเจดีย์มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ อยู่โดยรอบรวม 14 ซุ้ม เฉพาะซุ้มตรงพระวิหารทิศด้านตะวันตกนั้นได้ประดิษฐานพระรูปหล่อของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุฒินันต์สมเด็จพระสังฆราชเจ้าผู้ทรงเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 2 แห่งพระอารามนี้

ภายในห้องมีทางขึ้นไปบนชานชั้นบนซึ่งมีลูกกรงกันเดินได้รอบองค์เจดีย์ ภายในองค์พระเจดีย์มีพระพุทธรูปขนาดปรกหินทรายสมัยลพบุรีประดิษฐานอยู่ 4 องค์ และมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดเล็กไว้อีก ส่วนบนยอดพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระวิหาร ตั้งอยู่ด้านใต้ตรงข้ามพระอุโบสถ ลักษณะรูปทรงและการตกแต่งคล้ายกับพระอุโบสถ ต่างกันที่บานประตูและหน้าต่างเป็นไม้แกะสลักลายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีได้ประดับมุกเหมือนบานประตูหน้าต่างของพระอุโบสถ และภายในพระวิหารจะตกแต่งน้อยกว่าพระอุโบสถ

ภายในพระวิหาร มีพระพุทธรูปหลายองค์ต่างแบบต่างสมัยกัน องค์ใหญ่เป็นพระปางมารวิชัยซึ่งซ่อมขึ้นใหม่ ประดิษฐานอยู่บนชุกชีสูงที่สุดมีนามว่า “พระประทีปวโรทัย” ด้านหลังชุกชีมีตู้เก็บพระไตรปิฎกโบราณ บรรจุในหีบไม้สักเดินทอง กล่าวกันว่า เป็นพระไตรปิฎกฉบับที่ได้ทำสังคายนาขึ้นในรัชกาลที่ 1 และมีตู้เก็บเครื่องราชอิสริยยศของเจ้าอาวาสองค์ก่อน ๆ และพระสุพรรณบัตร

วิหารทิศ หรือวิหารมุข มีอยู่ 2 หลัง ตั้งอยู่บนฐานไพทีด้านตะวันออก และตะวันตกลักษณะรูปทรงคล้ายพระวิหารแต่ขนาดย่อมกว่า หลังคาซ้อน 2 ชั้น มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันชั้นบนเป็นรูปประดับปูนปั้น รูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ชั้นล่างรูปบุษบกบนหลังช้างไอยราพตสามเศียร ซุ้มประตูทางเข้าเป็นยอดทรงมงกุฏ บานประตูเขียนสีเป็นภาพเขียวขาว

เขตสังฆาวาส

เป็นเขตภิกษุสงฆ์ อยู่ด้านหลังของวัด นอกจากจะเป็นที่ตั้งของกุฏิสงฆ์ที่แบ่งออกเป็น 3 คณะ คือ คณะนอก คณะใน และคณะกลางแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจคือ

หอระฆัง ตั้งอยู่ในเขตคณะนอก เป็นหอระฆังยอดซุ้มจูลมงกุฎประดับกระเบื้องลายเบญจรงค์ทั้งหมด

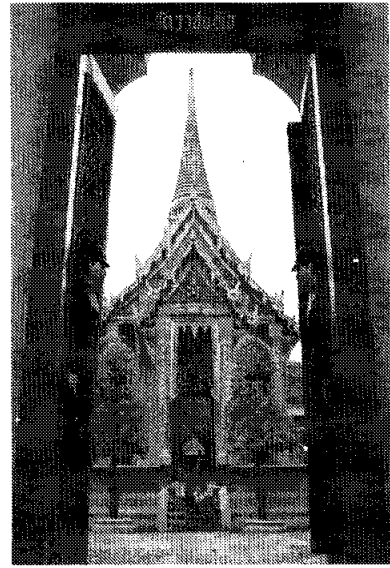
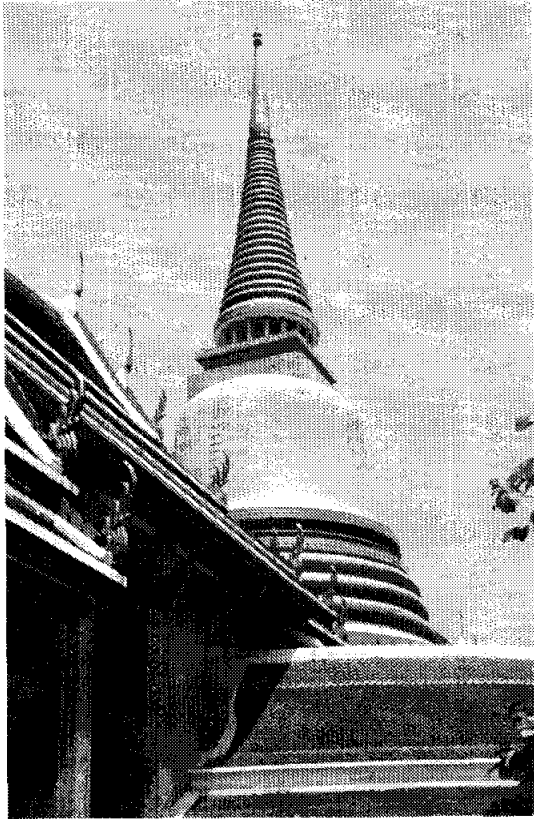
หอกลอง ตั้งอยู่ในเขตคณะใน ตัวหอสร้างแบบเดียวกับหอระฆัง ต่างกันที่แขวนกลองแทนระฆัง

พระตำหนักอรุณและพระตำหนักสิตลาภิรมย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้หรือพระตำหนักในพระบรมมหาราชวัง 2 หลัง มาสร้างถวายพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอรุณนิภาคุณากร เจ้าอาวาสองค์แรกและเป็นเสด็จพระอาจารย์ของพระองค์

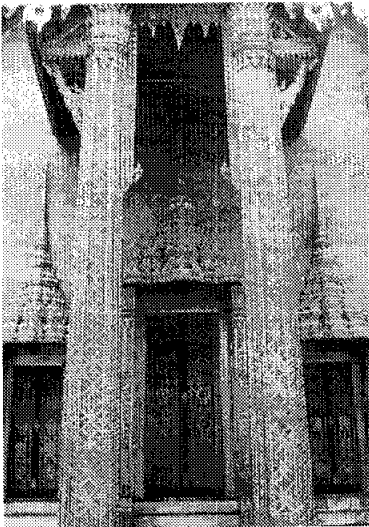
เขตสุสานหลวง

อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของวัด เป็นที่ตั้งของหม่อมสุาวรีย์รูปทรงต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระสรีรังคารของพระบรมราชเทวี พระราชเทวี เจ้าจอมมารดา และพระโอรสธิดา อนุสาวรีย์ชุดแรกมี 4 องค์ สร้างเป็นเจดีย์สี่ทอน เรียงจากเหนือมาใต้พระราชทานไว้อย่างไพเราะและคล้องจองกันดังนี้ สุนันทานุสาวรีย์ รั้งชีวิตนา เสาวภาประดิษฐาน และสุขุมาลัยนฤมิต

ต่อมาภายหลังมีการสร้างอนุสาวรีย์รูปลักษณะต่างๆ เพิ่มเติม เช่นอนุสาวรีย์รูปปราสาท 3 ยอด รูปวิหารแบบไทย แบบฝรั่ง ฯลฯ เพื่อบรรจุพระอัฐิและพระสรีรังคารของเจ้านายในราชสกุลที่สืบเชื้อสายมาจากรัชกาลที่ 5

เจดีย์ทรงลังกาประธานของวัด

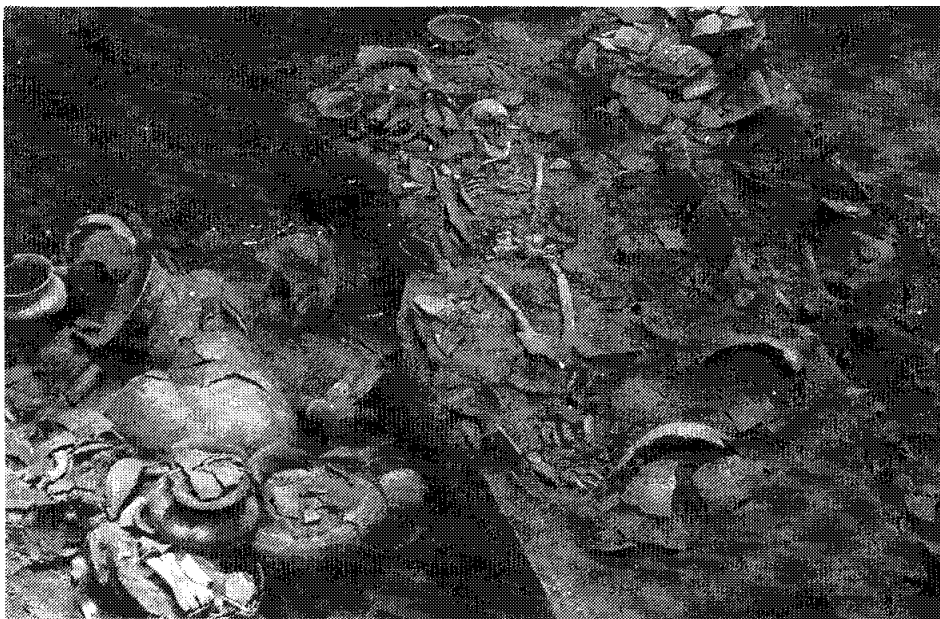
พระอุโบสถ

2.2 แหล่งโบราณคดี

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีชั้นตอนทางวัฒนธรรมที่ยาวนานที่สุด มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ รวมทั้งภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภาชนะดินเผาลายเขียนสี ซึ่งได้ผ่านการพิสูจน์ว่ามีอายุเก่าแก่หลายพันปี

ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงอยู่ในเขตอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี นับเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติ ที่สะสมสืบทอดมายาวนานและเป็นแหล่งที่มีโบราณวัตถุอันแสดงถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ได้อย่างชัดเจนและสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นแหล่งวัฒนธรรม สังคม และวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีมากกว่า 5,000 ปี

นอกจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ยังมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ที่จัดแสดงนิทรรศการขั้นตอนการขุดค้นทางโบราณคดี เรื่องราวและโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งการขุดค้น เครื่องมือเครื่องใช้ภาชนะดินเผา

2.3 อุทยานประวัติศาสตร์

อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม ปัจจุบันมีอุทยานประวัติศาสตร์ในภูมิภาคของประเทศดังนี้

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ประมาณ 12 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองสุโขทัยอดีตราชธานีไทย ประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นพระราชวัง ศาสนสถานที่สำคัญต่าง ๆ โดยมีคูเมืองกำแพงเมืองล้อมรอบ และมีโบราณสถานต่าง ๆ อีกมากมายกระจายอยู่ภายนอกกำแพงเมืองทั้ง 4 ด้าน ท่ามกลางป่าเขาและธรรมชาติ โดยมีสถานที่ที่น่าสนใจดังนี้

วัดตระพังเงิน เป็นโบราณสถานทางทิศตะวันตกของวัดมหาธาตุเจดีย์ประธานของวัดเป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ด้านเหนือเป็นเจดีย์ทรงวิมาน กลางตระพังมีเกาะขนาดเล็กเป็นที่ตั้งของอุโบสถ

วัดสระศรี ตั้งอยู่บนเกาะกลางตระพังตะกวน ภายในวัดมีเจดีย์ทรงระฆังเป็นประธาน ด้านหน้าเป็นวิหารขนาดใหญ่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทางทิศใต้เป็นเจดีย์ทรงระฆังมีซุ้มพระพุทธรูปอยู่ทั้ง 4 ทิศ ทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานมีอุโบสถบนเกาะกลางน้ำ แสดงถึงการใช้น้ำเป็นเครื่องบอกเขตศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า “อุทกเชปสีมา”

ศาลตามาแดง เป็นอาคารหลังเดียว ก่อสร้างด้วยศิลาแลง ส่วนยอดหักพังไปแล้ว รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่พบบริเวณนี้ทำให้สันนิษฐานว่า เดิมคงเป็นเทวาลัยในศาสนาฮินดู มีลักษณะของศิลปกรรมขอมแบบนครวัด ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 ดังนั้นศาลตามาแดงอาจนับได้ว่าเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดในเมืองสุโขทัย

วัดพระพายหลวง เป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ นอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ แขนงฝั่งบริเวณวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีคูน้ำล้อมรอบ 3 ชั้น สิ่งก่อสร้างสำคัญในวัดได้แก่พระปรางค์ 3 องค์ ตั้งเรียงกันในแนวเหนือ-ใต้ ปัจจุบันชำรุดเหลือเฉพาะองค์ทิศเหนือที่ยังคงอยู่ ลักษณะพระปรางค์เป็นสถาปัตยกรรมที่รับรูป

แบบมาจากศิลปะเขมร สันนิษฐานว่าปรากฏนี้คงสร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนาเถรวาท ต่อเมื่อมีการรับพุทธศาสนาเถรวาทจากลังกาจึงถูกดัดแปลงไปตามความเชื่อใหม่ และมีการสร้างอาคารเพิ่มเติมไปทางตะวันออกซึ่งได้แก่ เจดีย์สี่เหลี่ยม และมณฑปพระสี่อิริยาบถ

วัดศรีชุม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสุโขทัย ห่างวัดพระพายหลวงประมาณ 800 เมตร ภายในวัดประกอบด้วย มณฑปขนาดใหญ่ประดิษฐานประพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งอาจจะเป็น “พระอจนะ” ตามที่กล่าวถึงในศิลาจารึกหลักที่ 1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจคือ ผนังมณฑปด้านทิศใต้เป็นอุโมงค์ซึ่งเพดานประดับด้วยแผ่นหินสลักเล่าเรื่องชาดก พบประมาณ 50 แผ่น แต่ละแผ่นมีจารึกกำกับช่องทางเดินนี้สามารถขึ้นไปถึงหลังมณฑปได้

เตาทูริยง หรือแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา อยู่ทางทิศเหนือของวัดพระพายหลวง ลักษณะเตาเผาเป็นเตาก่อด้วยอิฐรูปร่างคล้ายประทุนเกวียนแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ที่ใส่เชื้อเพลิง ที่วางภาชนะ และปล่องไฟ

นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่น่าสนใจบริเวณนอกกำแพงเมือง อาทิ วัดสังฆาวาสทางทิศเหนือ วัดเขาพระบาทน้อย วัดเจดีย์งาม ทางทิศตะวันตก วัดเจดีย์สี่ห้อง วัดศรีพิจิตรกิริติกัลยาราม ทางทิศใต้ วัดตระพังทองกลาง ทางทิศตะวันออก

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้รับการพิจารณาให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลกเมื่อ พ.ศ. 2533 เนื่องจากมีความงดงามทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เป็นตัวแทนของศิลปกรรมสยามยุคแรก และเป็นต้นกำเนิดการสร้างประเทศ

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำยมตรงแก่งหลวงในพื้นที่ของอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ห่างจากตัวเมืองสุโขทัยไปทางตอนเหนือราว 55 กิโลเมตร

เมืองศรีสัชนาลัยหรือเมืองเชลียง เป็นเมืองที่มีความสำคัญควบคู่กับเมืองสุโขทัย มีกำแพงล้อมรอบ 3 ชั้น โดยชั้นในสุดก่อด้วยศิลาแลง ชั้นกลางและชั้นนอกก่อด้วยกำแพงดิน โบราณสถานกระจุกกระจายอยู่ทั้งในและนอกเมือง มีสถานที่สำคัญดังนี้

วัดช้างล้อม อยู่ในเขตตัวเมืองศรีสัชนาลัย มีเจดีย์ทรงลังกาองค์ใหญ่เป็นหลักของวัด ที่ฐานวัดมีช้างปูนปั้นประดับอยู่โดยรอบทั้งหมด 39 เชือก สันนิษฐานว่า พ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้สร้างวัดนี้

วัดเจดีย์เจ็ดแถว อยู่ตรงข้ามกับวัดช้างล้อมมีกำแพงศิลาแลงโดยรอบกลางวัดมีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นหลักของวัด รอบ ๆ เจดีย์องค์นี้มีเจดีย์ใหญ่น้อยประดับซุ้มพระแบบต่าง ๆ

วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ อยู่ห่างจากวัดเจดีย์เจ็ดแถวเล็กน้อย มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ สิ่งสำคัญของวัดนี้คือเจดีย์ทรงลังกาที่ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทำให้ดูแปลกตากว่าเจดีย์ทรงลังกาวัดอื่น ๆ

วัดสวนแก้วอุทยานน้อย หรือเรียกกันอีกชื่อว่าวัดสระแก้ว มีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นหลักของวัด ด้านหน้าของซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป ทางด้านทิศตะวันตกมีสระน้ำอยู่สระหนึ่ง ทำให้สันนิษฐานว่าวัดนี้คือวัดแก้วราชประดิษฐานที่มีกล่าวถึงในพงศาวดารเหนือนั่นเอง

วัดนางพญา เป็นวัดที่มีลวดลายปูนปั้นงดงามมาก มีเจดีย์ทรงลังกาเป็นหลักของวัด มีซากโบสถ์และวิหารซึ่งยังเหลือผนังทางด้านตะวันตกเฉียงเหนืออยู่อีกด้านหนึ่ง ที่ผนังนี้มีลวดลายรูปปูนปั้นงดงามน่าชมยิ่ง

วัดสุวรรณศิริ ตั้งอยู่บนเขาสวรรณศิริภายในตัวเมืองศรีสัชนาลัย มีเจดีย์ทรงลังกาเป็นหลักของวัด และเป็นจุดเด่นของเมือง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ หรือวัดพระบรมธาตุเมืองเซลิยง ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองเก่าศรีสัชนาลัย สิ่งสำคัญภายในวัดคือ พระปรางค์องค์ใหญ่ก่อด้วยศิลาแลง มีพระปรางค์องค์เล็กตั้งอยู่เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

เตาทุเรียงเกาะน้อย อยู่เหนือเมืองศรีสัชนาลัยไปประมาณ 5 กิโลเมตร มีเตาเผาที่ขุดพบกว่า 500 เตา ลักษณะเป็นรูปยาวรีคล้ายประทุนเรือจาง ยาวประมาณ 7 - 8 เมตร มีศูนย์ศึกษาโบราณคดีและจัดแสดงวิวัฒนาการเครื่องถ้วยสมัยโบราณ

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก ในฐานะเมืองบริวารของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2533

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

เมืองกำแพงเพชรเดิมชื่อเมืองนครชุม พัฒนาขึ้นมาจากชุมชนเล็ก ๆ ก่อนอาณาจักรสุโขทัย แล้วกลายมาเป็นเมืองลูกหลวง หรือเมืองบริวารของสุโขทัย ต่อมาย้ายเมืองไปอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ได้ชื่อเป็นภาษามอญว่า เมืองซากังราว

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง แบ่งเขตอุทยานเป็น 2 เขต คือ เขตเมืองซึ่งอยู่ภายในกำแพงเมือง คือ เมืองกำแพงเพชร ในปัจจุบัน และเขตอรัญญิก อยู่นอกกำแพงเมือง

เขตเมือง ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง มีประตูและป้อมปืนใหญ่แสดงถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ภายในตัวเมืองมีโบราณสถานประกอบด้วย วัดพระแก้ว วัดพระธาตุ และบริเวณที่สันนิษฐานว่าเป็นเขตพระราชวังเดิม

เขตอรัญญิก อยู่นอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีศาสนสถานกระจายอยู่บนเนินเขา เป็นเขตของพระภิกษุในนิกายอรัญวาสี

โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีลักษณะเป็นศาสนสถานโดยมีสถานที่สำคัญดังนี้

วัดพระแก้ว เชื่อว่าเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตก่อนที่จะไปประดิษฐานที่เชียงใหม่ วัดนี้อยู่ใจกลางเมืองสันนิษฐานว่าเป็นวัดในบริเวณพระราชวัง เช่นเดียวกับวัดมหาธาตุที่สุโขทัย วัดพระศรีสรรเพชญ์ที่อยุธยา และวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่กรุงเทพฯ

วัดพระธาตุ เป็นวัดภายในกำแพงเมืองประกอบด้วยวิหารและเจดีย์น้อยใหญ่ ไม่ปรากฏว่ามีเขตสังฆาวาสหรือเขตสงฆ์ คงมีเฉพาะเขตพุทธาวาสเท่านั้น

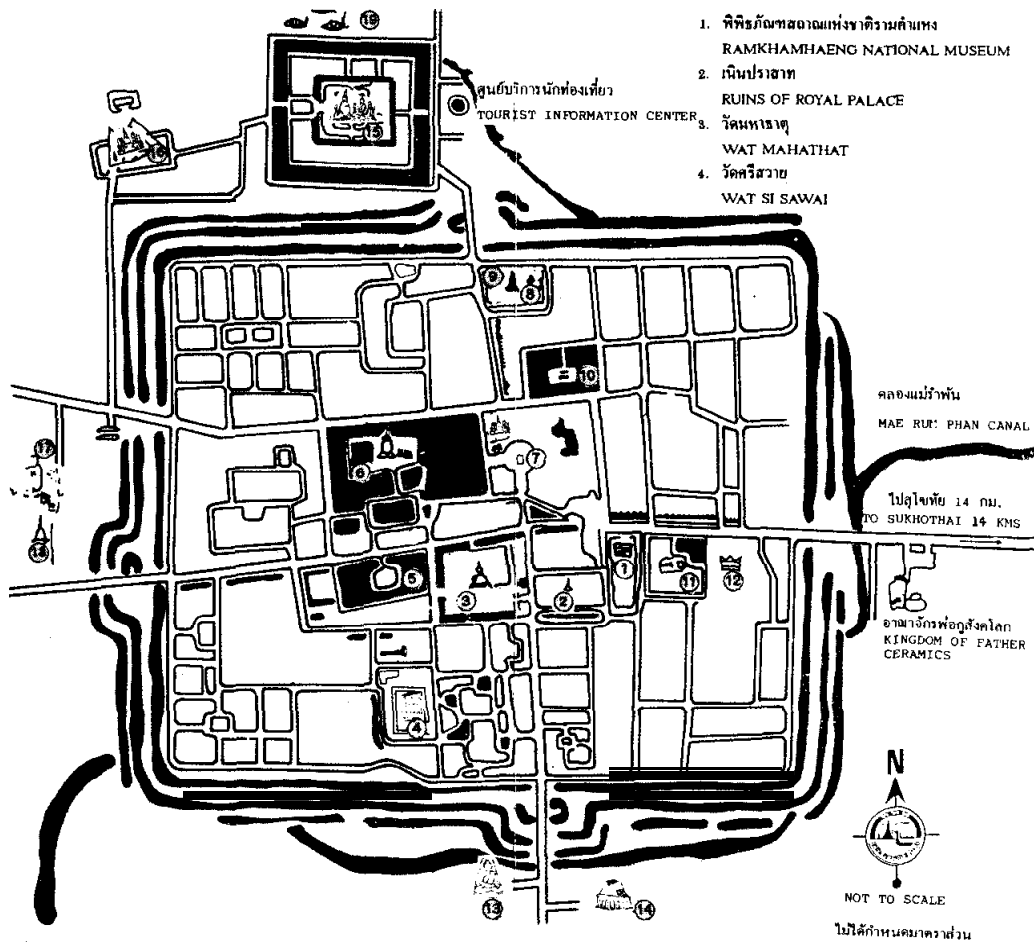
วัดพระนอน เป็นวัดที่มีขนาดใหญ่ในเขตอรัญวาสี ส่วนของพระนอนเหลือเพียงร่องรอยของพระเศียร พระศอก และพระบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญของวัดนี้คือ เสาสี่เหลี่ยมศิลาแลงที่ทำจากศิลาแลงก้อนเดียวกันนับเป็นสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่ง

วัดช้างรอบ มีเจดีย์ทรงกลมแบบลังกามีช้างทรงเครื่องโผล่ออกมาครึ่งตัวล้อมรอบเจดีย์ระหว่างช้างมีลวดลายปูนปั้นเป็นพรรณพฤกษาในพุทธศาสนา

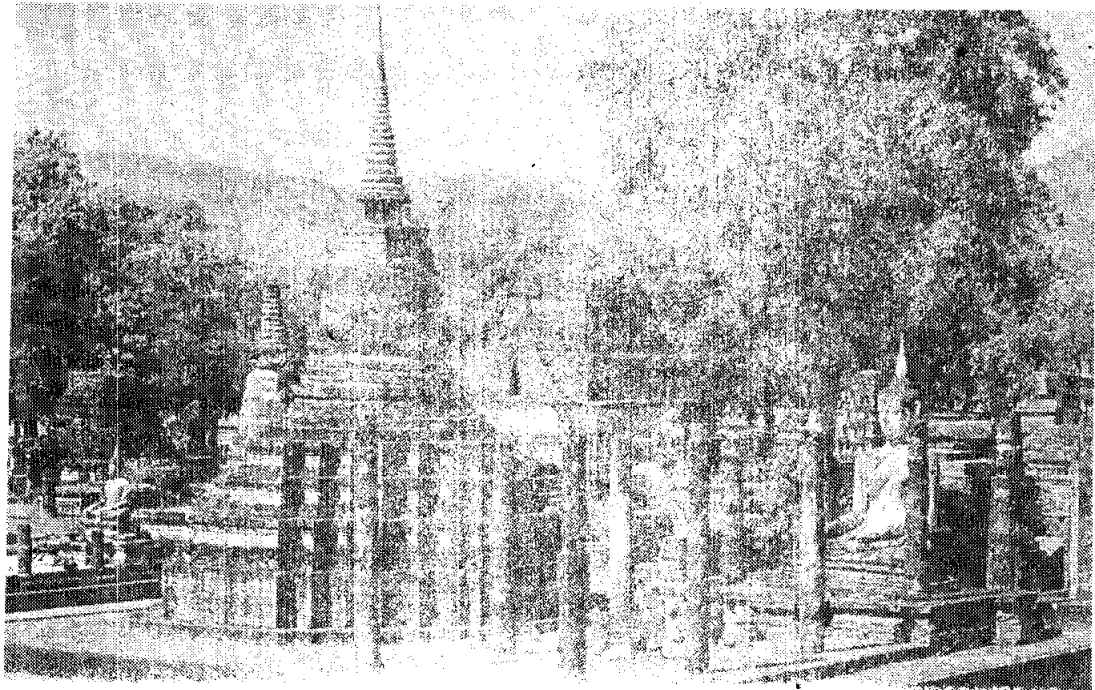
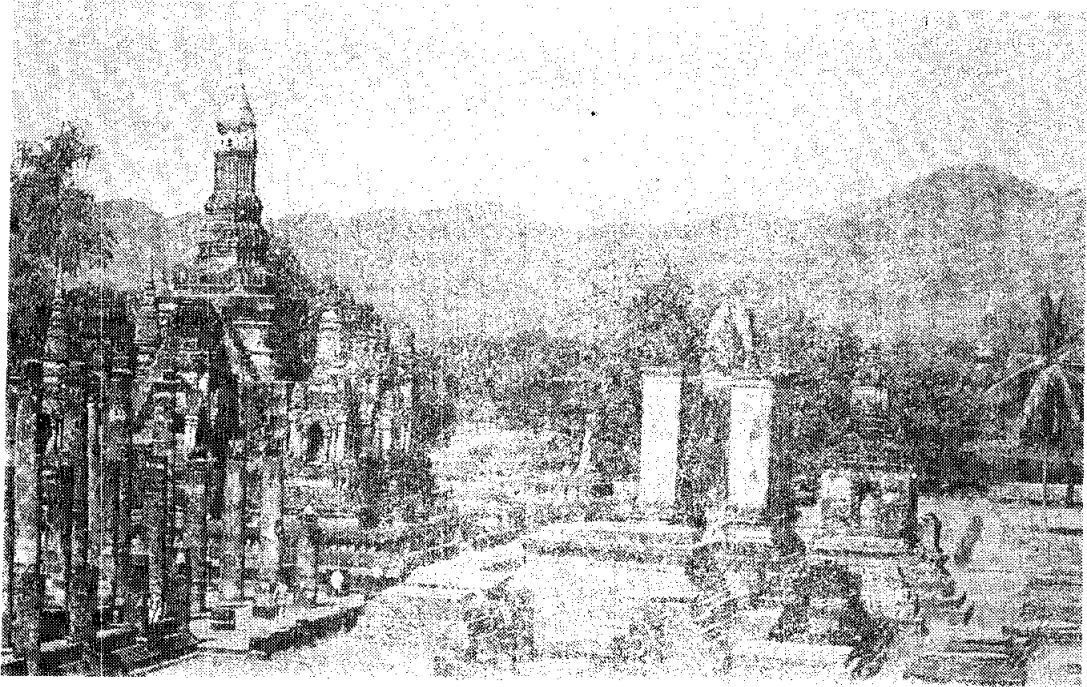
วัดพระสี่อริยาบท ประกอบด้วยวิหารขนาดใหญ่ บริเวณด้านหน้าประดับด้วยสิงห์ปูนปั้นจำนวนหนึ่ง ด้านหลังเป็นมณฑปประดิษฐานพระสี่อริยาบท คือ เดิน ยืน นั่ง นอน พระพุทธรูปทั้งหมดชำรุด คงเหลือเพียงพระพุทธรูปยืนด้านทิศตะวันตก ที่ยังมองเห็นเค้าลักษณะได้ชัดเจน

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก ในฐานะเมืองบริวารของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2533

แผนผังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

5. วัดตระพังเงิน WAT TRAPHANG NGOEN	10. วัดตระพังธนู WAT TRAPHANG - SO	15. วัดพระพายหลวง WAT PHRA PHAI LUANG
6. วัดสระศรี WAT SA SI	11. วัดตระพังทอง WAT TRAPHANG THONG	16. วัดศรีชุม WAT SI CHUM
7. พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช KING RAMKHAMHAENG MONUMENT	12. ศาลหลักเมือง CITY PILLAR	17. วัดสะพานหิน WAT SAPHAN HIN
8. วัดสรศักดิ์ WAT SORASAK	13. วัดเชตุพน WAT CHETUPHON	18. วัดมังกร์ WAT MANGKON
9. วัดซ่อนข้าว WAT SON KHIAO	14. วัดเจดีย์สี่ห้อง WAT CHEDI SI HONG	19. เตาทุเรียง RUIN OF OLD CELADON FACTORY (THURIANG KILN)

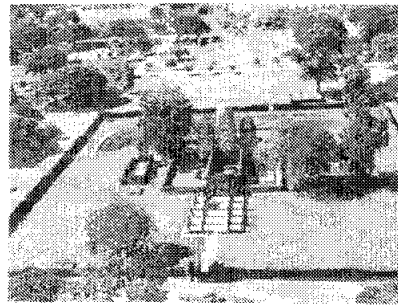

เจดีย์ทรงดอกบัวตูมวัดระพีเงิน และวัดสระศรีกลางระพีพน

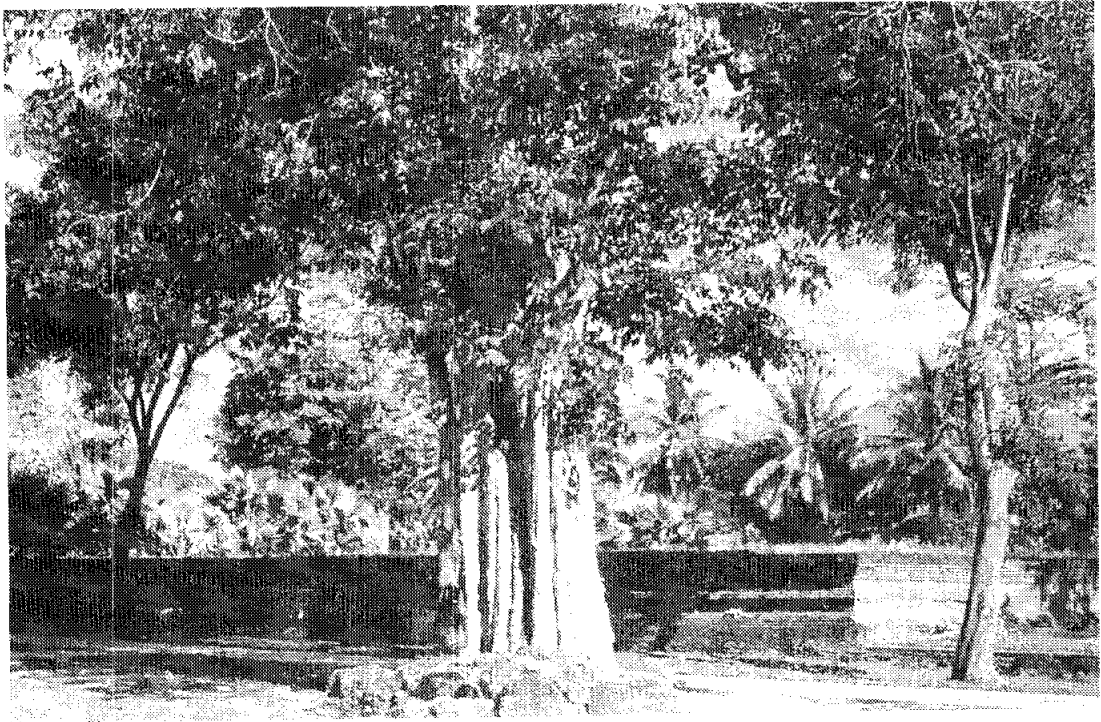
พระอจันนะวัดศรีชม

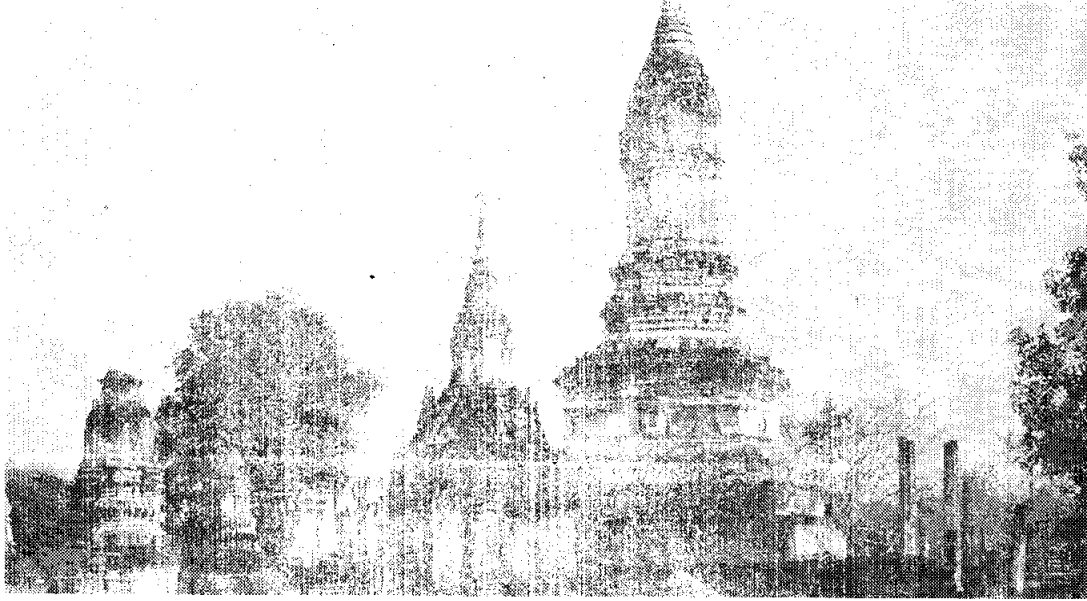
วัดศรีสวาย

พระบรมราชานุสาวรีย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

เนินปราสาทที่พบศิลาจารึกหลักที่ 1

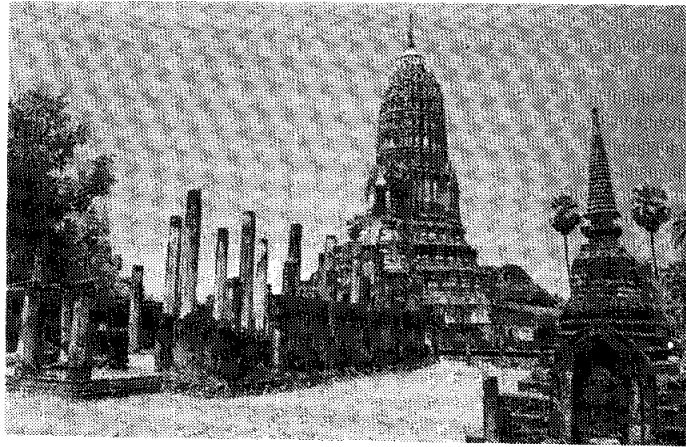

ပိတောက်တော်

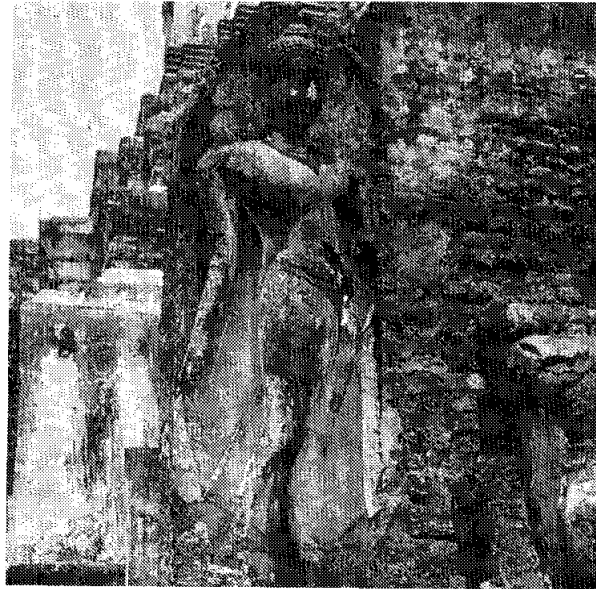

ပိတောက်တော်

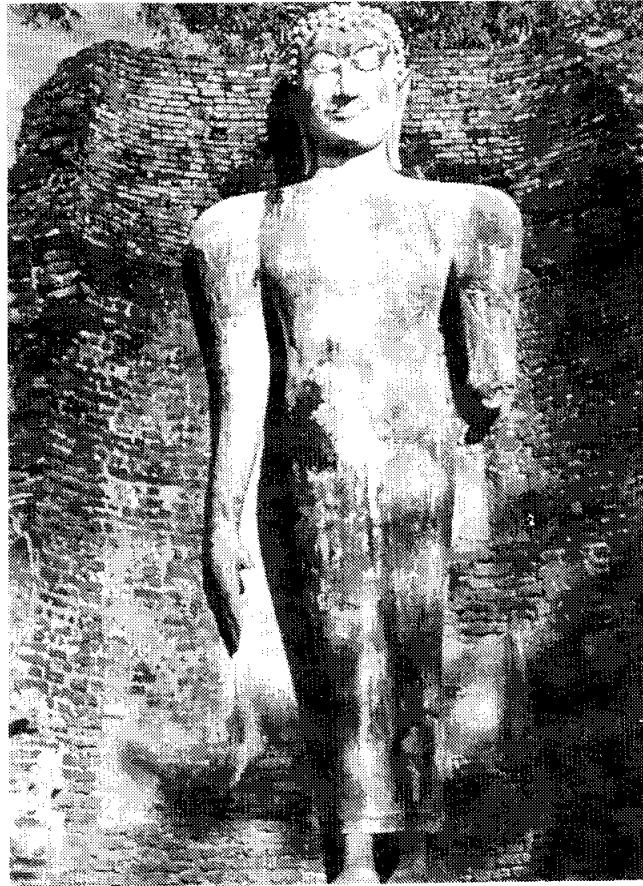

วัดพระศรีมหาธาตุ

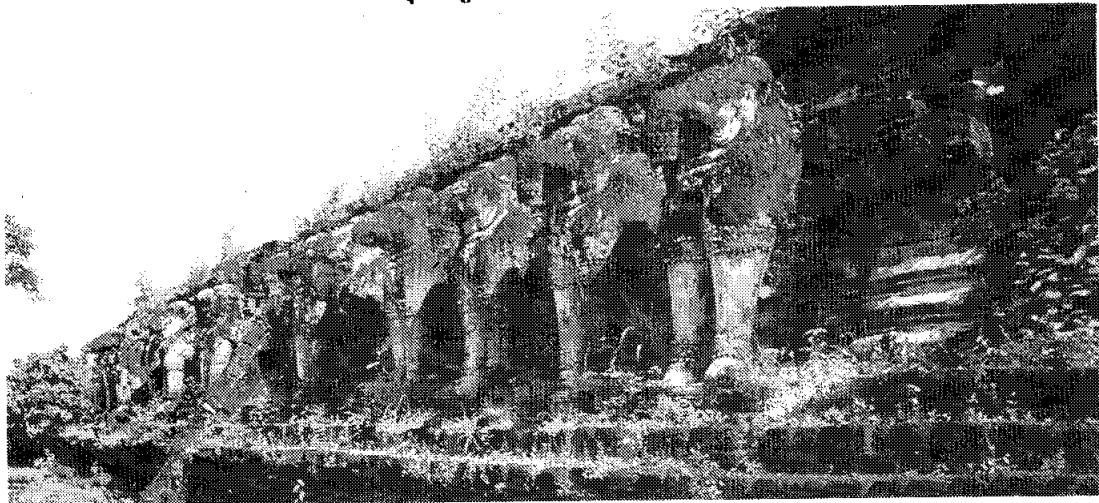

พระพุทธรูปปูนปั้นปางลีลาในวิหารวัด

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

พระพุทธรูปยืนวัดพระสี่ริยาบถ

ฐานเจดีย์วัดช้างรอบ

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

พระนครศรีอยุธยาอดีตราชธานีไทยที่ดำรงอยู่เป็นเวลานานถึง 417 ปี มีกษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์ ในช่วงระยะเวลาอันยาวนานดังกล่าวนี้ บรรพชนของไทยได้สร้างสรรค์ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ไว้เป็นอนุสรณ์และมรดกทางวัฒนธรรมมากมาย แม้จะเหลือแต่ความปรักหักพัง แต่ก็ยังคงแสดงถึงร่องรอยความยิ่งใหญ่ไว้ให้ชื่นชมและศึกษาค้นคว้าเป็นอันมาก

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นบริเวณส่วนหนึ่งของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่ามีการจัดวางผังเมืองที่ดี มีพระราชวังโบราณและวัดวาอารามอยู่ในบริเวณกำแพงเมืองและนอกกำแพงเมืองมากมายหลายร้อยวัด โดยมีสถานที่สำคัญที่ควรชมดังนี้

พระราชวังโบราณ หรือพระราชวังหลวง ซึ่งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระรามาธิบดีทุกรัชกาล อยู่ริมกำแพงพระนครศรีอยุธยาทางด้านเหนือ ภายในบริเวณพระราชวังมีพระที่นั่งสำคัญคือ พระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ พระที่นั่งวิหารสมเด็จ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ พระที่นั่งตรีมุข และพระที่นั่งบรยุญครัตนาสน์ หรือพระที่นั่งท้ายสระ

วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นวัดสำคัญในเขตพระราชวังหลวง เช่นเดียวกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่กรุงเทพฯ

วัดพระมงคลบพิตร มีพระมงคลบพิตรซึ่งเป็นพระพุทธรูปปูนสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ แต่เดิมอยู่ทางทิศตะวันออกนอกพระราชวัง สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดให้ชะลอมาไว้ทางด้านทิศตะวันตก ที่ซึ่งประดิษฐานในปัจจุบัน

วัดพระราม อยู่นอกเขตพระราชวังไปทางด้านทิศตะวันออก สมเด็จพระรามาธิบดีทรงสร้างขึ้นตรงที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าอู่ทองพระราชบิดา วัดนี้มีบึงใหญ่อยู่หน้าวัดเดิมเรียกว่า “หนองโสน” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “บึงพระราม” ปัจจุบันคือสวนสาธารณะพระราม

วัดมหาธาตุ อยู่ตรงหน้าพระราชวังด้านทิศตะวันออกเชิงสะพานป่าถ่าน สร้างในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1

วัดราชบูรณะ อยู่เชิงสะพานป่าถ่านตรงข้ามวัดพระมหาธาตุ สมเด็จพระบรมราชาธิราช (เจ้าสามพระยา) โปรดให้ก่อสร้างขึ้น 2 องค์ สรรวมทับตรงที่ซึ่งเจ้าอ้าย

และเจ้ายี่ชนข้างกันถึงสิ้นพระชนม์ ให้สถาปนาพระมหาธาตุและพระวิหารเป็นพระอาราม แล้วพระราชทานนามว่า วัดราชบูรณะ

วัดสวนหลวงสบสวรรค์ อยู่ในเขตเมืองด้านทิศตะวันตก (บริเวณกรมทหารเก่า) สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสร้างในสวนหลวงติดกับวัดสบสวรรค์เดิม เมื่อสมเด็จพระศรีสุริโยทัยสิ้นพระชนม์ โปรดให้อัญเชิญพระศพมาไว้ที่ตำหนักสวนหลวงและพระราชทานเพลิงศพที่นั่น ทรงสร้างพระอารามขึ้นตรงบริเวณพระเมรุ ปัจจุบันยังมีสถูปเจดีย์องค์ใหญ่เป็นสำคัญเรียกว่าพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย

วัดพุทไธสวรรย์ อยู่ริมแม่น้ำไปทางทิศใต้สร้างขึ้นในบริเวณที่สมเด็จพระเจ้าอู่ทองอพยพมาสร้างเมืองใหม่ เดิมบริเวณนี้เรียกว่า “เวียงเล็ก” หรือ “เวียงเหล็ก”

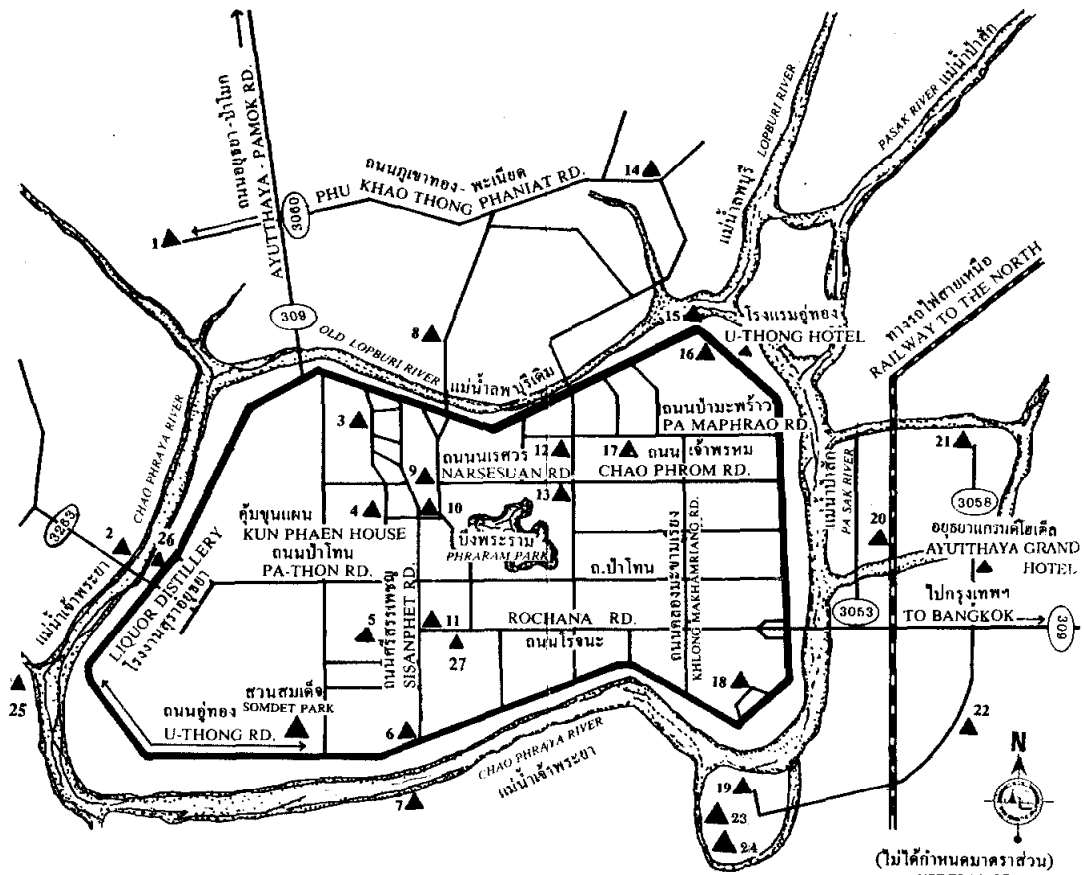
วัดไชยวัฒนาราม อยู่ริมแม่น้ำฝั่งเดียวกับวัดพุทไธสวรรย์ แต่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเกาะเมือง พระเจ้าปราสาททองโปรดให้สร้างขึ้น ปัจจุบันเป็นวัดร้าง แต่ยังมีพระปรางค์ใหญ่และเจดีย์รายหลงเหลืออยู่และรูปทรงสมบูรณ์ดีเป็นส่วนมาก

วัดใหญ่ไชยมงคล หรือวัดป่าแก้ว อยู่นอกพระนครศรีอยุธยาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ สร้างในสมัยพระเจ้าอู่ทอง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างเจดีย์ไว้เป็นที่ระลึกที่วัดนี้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติเมื่อคราวทรงชนะศึกยุทธหัตถี เรียกเจดีย์นี้ว่า เจดีย์ชัยมงคล

วัดภูเขาทอง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากพระราชวังหลวงไปประมาณ 2 กิโลเมตร สร้างในสมัยพระราเมศวร เมื่อ พ.ศ. 1930 เดิมเป็นเจดีย์แบบมอญ ต่อมาจึงได้บูรณะเปลี่ยนรูปทรงเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองแบบไทย

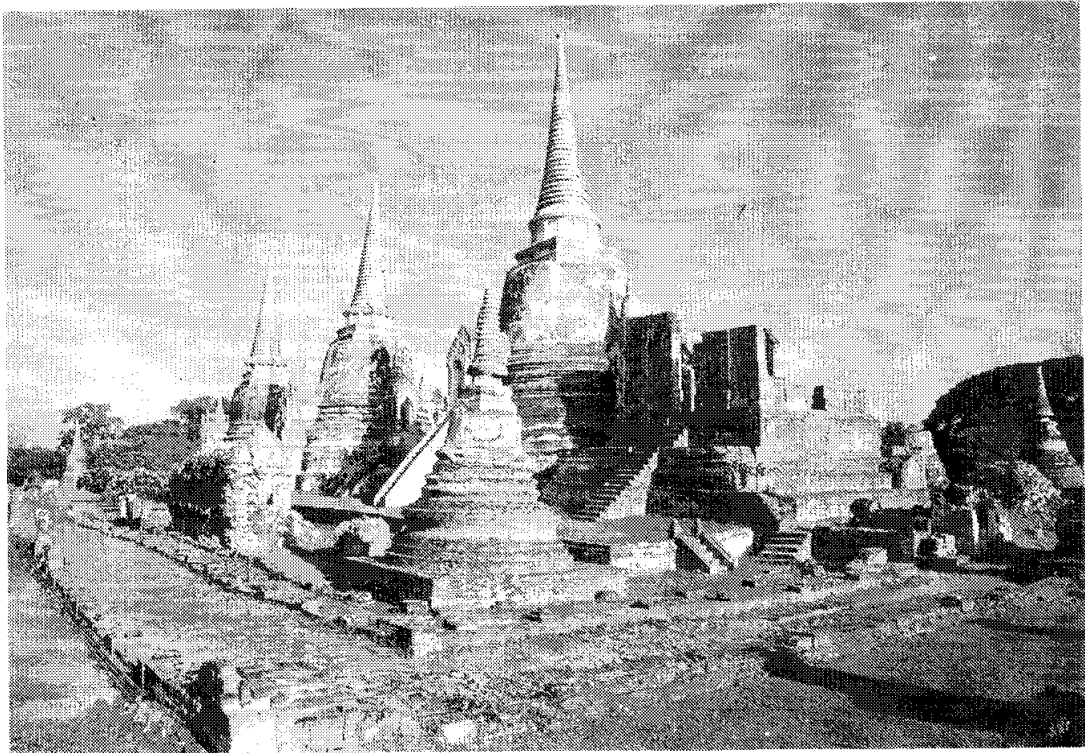
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้รับการพิจารณาให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก เมื่อ พ.ศ. 2534 เนื่องจากเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมอันทรงคุณค่าเป็นตัวแทนถึงความเปี่ยมในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ต่อเนื่องทางสถาปัตยกรรมไทย

แผนผังโบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

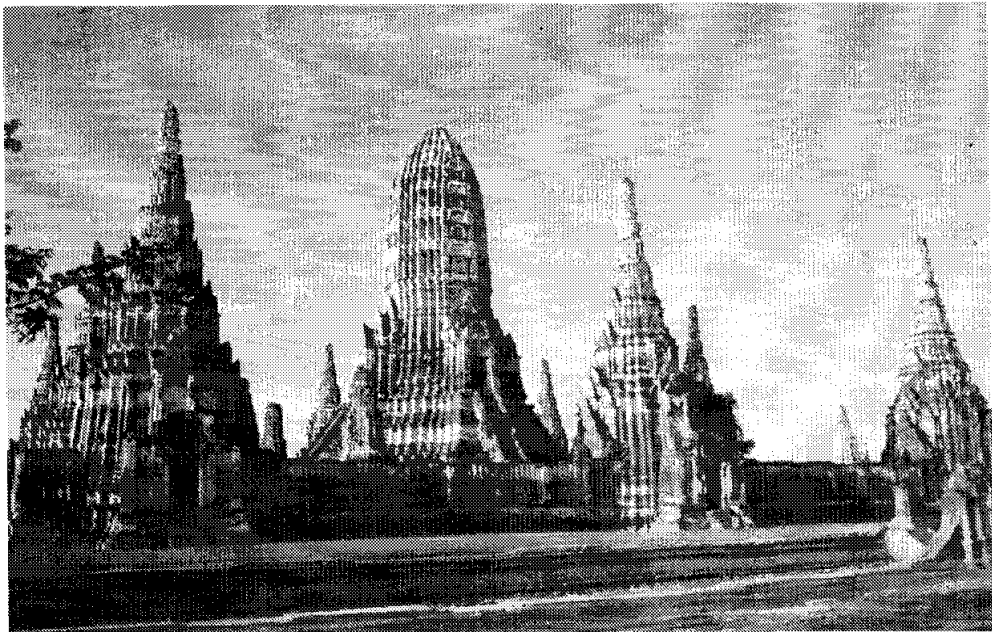

1. เจดีย์ภูเขาทอง (CHEDI PHU KHIAO THONG) 2. วัดกษัตริย์ราช (WAT KASATTRA THIRAT) 3. พระราชวังโบราณ (ANCIENT PALACE) - พระที่นั่งวิหารสมเด็จเจ้า (WIHAN SOMDET HALL) - พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท (SAN PHET PRASAT HALL) - พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (SURIYAT AMMARIN HALL) - พระที่นั่งศรีวิชัย (TRIMUK HALL) 4. วิหารพระมงคลมถิต (WIHAN PHRA MONCKONBOPHIT) 5. ศาลากลางจังหวัด (CITY HALL) 6. โรงพยาบาล (HOSPITAL) 7. วัดพุทไธสวรรย์ (WAT PHUTTHAI SAWAN) 8. วัดหน้าพระเมรุ (WAT NA PHRA MEN) 9. พระที่นั่งจักรวรรดิไพฑูริย์ (CHAKKAWAT PHAICHAYONT HALL) 10. อนุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง (PHRA CHAO U-THONG MONUMENT) 11. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา (CHAO SAM PHRAYA NATIONAL MUSEUM) 12. วัดราชบูรณะ (WAT RATCHABURANA)	13. วัดพระมหาธาตุ (WAT PHRA MAHATHAT) 14. พระที่นั่งพระเนียด (THE ELEPHANT KRALL PAVILLION) 15. ตลาดหัวรอ (HUA RO MARKET) 16. พิพิธภัณฑ์เจ้าจันทร์เกษม (CHANKASEM NATIONAL MUSEUM) 17. ตลาดเจ้าพรหม (CHAO PHROM MARKET) 18. วัดสุรรณดาราม (WAT SUWANDARARAM) 19. วัดพินิจูเจริญ (WAT PHANAN CHOENG) 20. สถานีรถไฟ (RAILWAY STATION) 21. วัดอโยธยา (WAT AYOTHAYA) 22. วัดใหญ่ชัยมงคล (WAT YAI CHAIMONGKON) 23. ตึกวิลิณดา (DUTCH BUILDING) 24. บ้านอังกฤษ (BRITISH HOUSE) 25. วัดไชยวัฒนาราม (WAT CHAIWATHANARAM) 26. เจดีย์พระศรีสุริโยทัย (CHEDI PHRA SI SURIYOTHAI) 27. ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา (AYUTTHAYA HISTORICAL STUDY CENTRE)

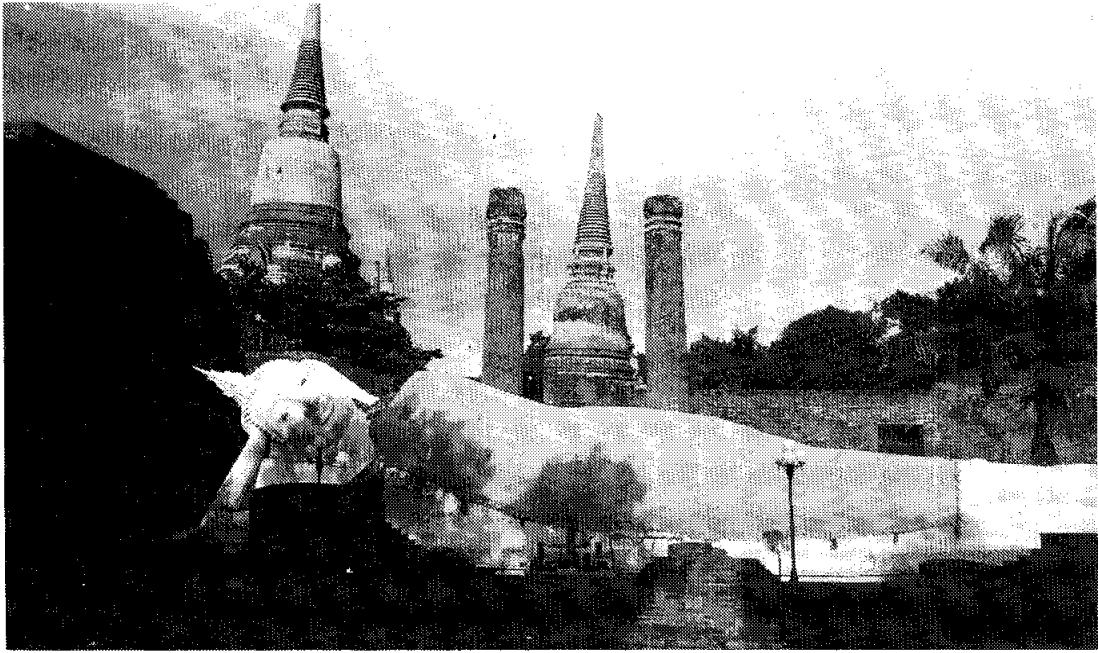
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

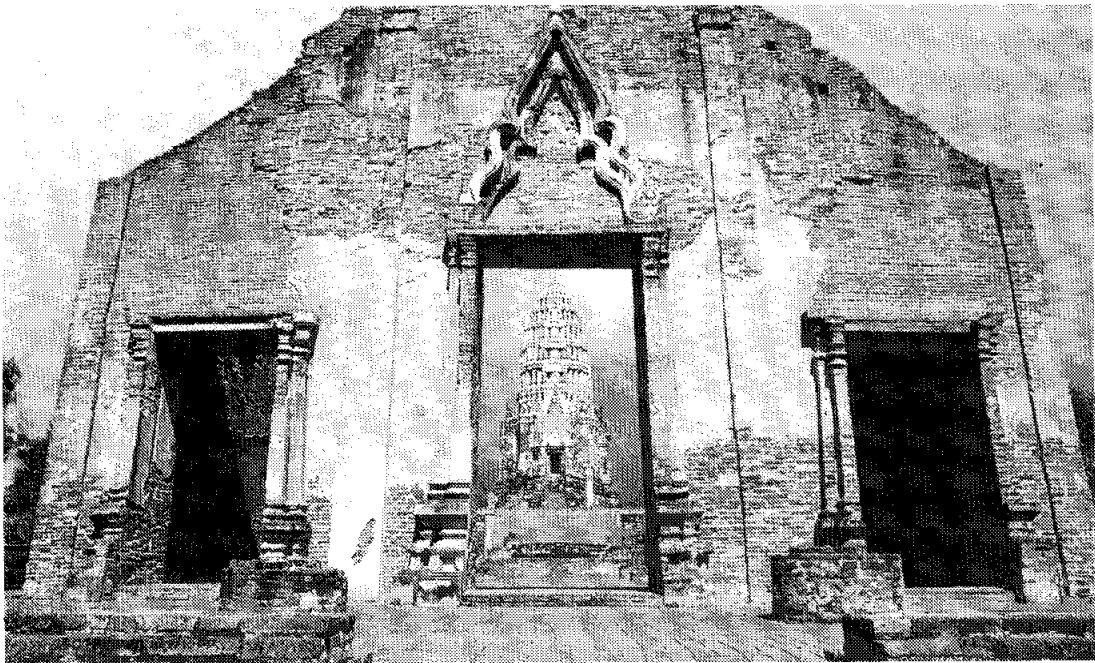
วัดพระศรีสรรเพชญ์

วัดชัยวัฒนาราม

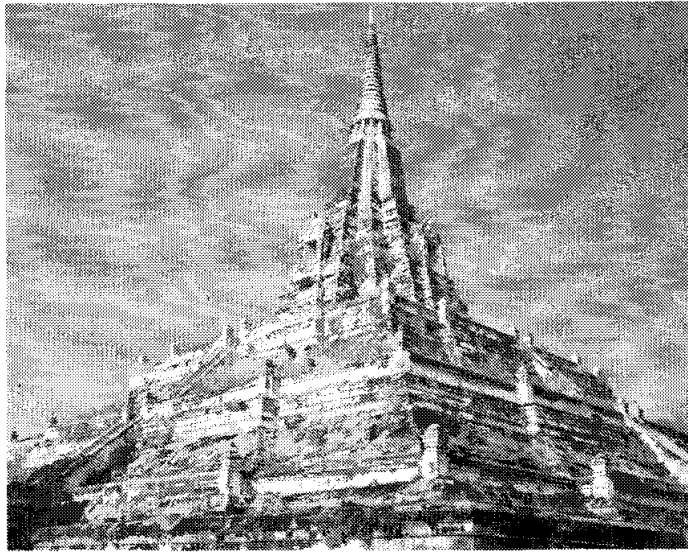

วัดใหญ่ชัยมงคล

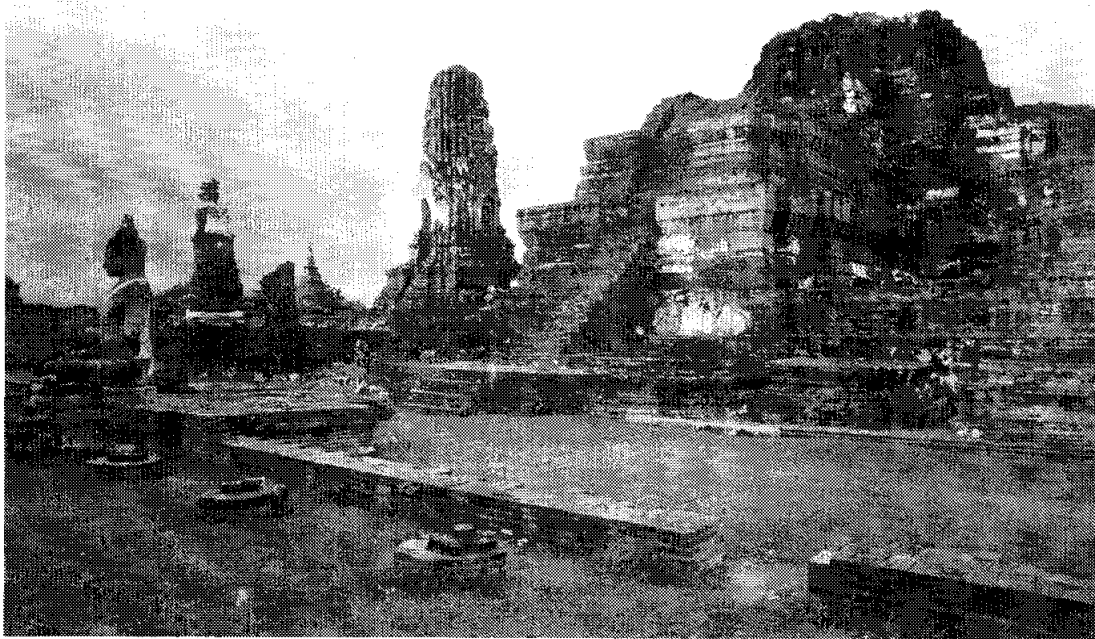

วัดราชบูรณะ

เจดีย์วัดกุเขาทอง

วัดมหาธาตุ

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้ง นับเป็นโบราณสถานที่สำคัญและสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง ในเขตตำบล ตาเป็ก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดูลัทธิศิวไนกาย สิ่งก่อสร้างประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่สร้างเสริมกันมาหลายศตวรรษนับตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 ส่วนปราสาทประธานสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 17 และมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมในพุทธศตวรรษที่ 18

ปราสาทพนมรุ้ง ประกอบด้วยอาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่ตั้งเรียงรายขึ้นไปจากลาดเขาทางขึ้น จนถึงปราสาทประธานบนยอดอันเปรียบเสมือนวิมานที่ประทับของพระศิวะ ปราสาทประธาน หรือส่วนสำคัญที่สุด ตั้งอยู่ตรงศูนย์กลางของลานปราสาทชั้นใน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมมิมณฑป ส่วนประกอบของปราสาทประธานตั้งแต่ฐานผนังด้านบนและล่าง เสากรอบประตู เสาติดผนัง ทับหลัง หน้าบัน ชูมชั้นต่าง ๆ ล้วนสลักลวดลายดอกไม้ ใบไม้ ภาพฤๅษี เทพประจำทิศ เทพธิดา และภาพตามคติความเชื่อทางศาสนา เช่น ภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์ ศิวะนาฏราช เป็นต้น

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

โบราณสถานเมืองพิมาย มีปรากฏอยู่หลายแห่งทั้งนอกเมืองและในเมือง แต่ที่สำคัญ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย เป็นปราสาทหินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ปราสาทหินพิมายเป็นพุทธศาสนสถานในนิกายมหายาน ที่ตั้งอยู่กลางเมืองพิมายหรือวิมาเยปุระ ซึ่งเคยเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอาณาจักรขอม สันนิษฐานว่าปราสาทหินพิมายอาจเริ่มสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 1 ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 รูปแบบศิลปกรรมของปราสาทส่วนใหญ่เป็นศิลปะเขมรแบบปาปวน และได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมอีกในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18

ปราสาทหินพิมายหันหน้าไปทางทิศใต้ เพื่อรับกับถนนโบราณที่ทอดยาวมาจากเมืองพระนครของเขมร อาณาบริเวณของปราสาทหินประกอบด้วย อาคารสำคัญ ดังนี้ คือ บันไดนาค โคปุระ พลับพลา ทางเดินบรรณาลัย ระเบียงคด และปราสาทประธาน ปราสาทประธานตั้งอยู่กลางลาน ขนาบด้วยปราสาทหินแดงทางด้านขวาและปราสาทที่สร้างด้วยศิลาแลงทางด้านซ้าย ตัวปราสาทประธานสร้างด้วยหินทรายสีขาว องค์ปราสาทมี

ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง หลังคาซ้อนเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นทรง
พุ่ม ด้านหน้าขององค์ปราสาทเชื่อมต่อกับห้องรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (มณฑป) มีส่วนประกอบ
เช่น หน้าบัน ทับหลัง ฯลฯ มีการแกะสลักงดงามที่หน้าบัน และทับหลังส่วนใหญ่สลักเป็น
ภาพเล่าเรื่อง รามายณะ (รามาวตาร)

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี

พระนครคีรี หรือเขาวัง ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมือง จังหวัด
เพชรบุรี เดิมเป็นพระราชฐานที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้น
บนยอดเขาสมนในปี พ.ศ. 2401 เพื่อเป็นที่แปรพระราชฐาน ต่อมาในสมัยของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นที่ตั้งอันรับพระราชอาคันตุกะที่สำคัญจากต่าง
ประเทศด้วย

พระนครคีรี ประกอบด้วยพระที่นั่งขนาดต่าง ๆ กลุ่มอาคารและวัดประจำ
พระราชฐานนับเป็นพระราชฐานแห่งแรกที่สร้างบนยอดเขาเป็นสถาปัตยกรรมตะวันตก
แบบนีโอคลาสสิกผสมสถาปัตยกรรมจีน

อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

เมืองสิงห์ เป็นเมืองโบราณซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำแควน้อย ในเขตตำบลสิงห์
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบไปด้วยกำแพงเมืองก่อด้วยศิลาแลง และคูน้ำ
หลายชั้นล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยมีศาสนสถานคือ ตูมปราสาทเมืองสิงห์ ตั้งอยู่
เป็นศูนย์กลางของเมือง นอกจากนี้ภายในยังมีซากศาสนสถานอีก 3 แห่ง เป็นลักษณะ
ของเมืองที่เนื่องในศาสนา สร้างขึ้นตามคตินิยมของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

ปราสาทเมืองสิงห์ เป็นโบราณสถานตามแบบวัฒนธรรมเขมรที่พบทาง
ภาคตะวันตกสุดของประเทศไทย ก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน อายุการก่อสร้างอยู่ในช่วง
พุทธศตวรรษที่ 18 - 19

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

เมืองโบราณศรีเทพ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซาก
เมืองโบราณนี้ถูกพบครั้งแรกในขณะที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเดินทางไปตรวจ
ราชการมณฑลเพชรบูรณ์ใน พ.ศ. 2489 จากหลักฐานที่ปรากฏทำให้สรุปได้ว่าเมืองศรี
เทพเป็นชุมชนที่มีพัฒนาการสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน นับตั้ง

แต่สมัยทวารวดี สมัยลพบุรี ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา และถูกทิ้งร้างไปในที่สุด หลังพุทธศตวรรษที่ 18

เมืองศรีเทพในปัจจุบัน ยังมีลักษณะทางกายภาพที่ประกอบไปด้วยคูเมือง กำแพงเมืองขนาดใหญ่ โบราณสถานขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ทั้งในเมืองและนอกเมือง

โบราณสถานในเขตเมือง ได้แก่ ปราสาทศรีเทพเป็นปราสาทเดี่ยวขนาดใหญ่ ฐานต่อด้วยศิลาแลงแบบบัวลูกฟัก 2 ชั้น ปราสาทสองพี่น้อง เป็นปราสาทคู่ 2 องค์ ตั้งอยู่บนฐานปัทม์อันเดียวกัน และเขาค้างในซึ่งเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่เชื่อกันว่าเป็นที่เก็บอาวุธหรือสมบัติในสมัยโบราณ

โบราณสถานนอกเขตเมือง ได้แก่ เขตคลังนอก เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ที่สุดในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ลักษณะทั่วไปคล้ายเขาค้างในทำด้วยศิลาแลง ปราสาทฤๅษี เป็นปราสาทสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองอยู่บริเวณวัดป่าสระแก้ว

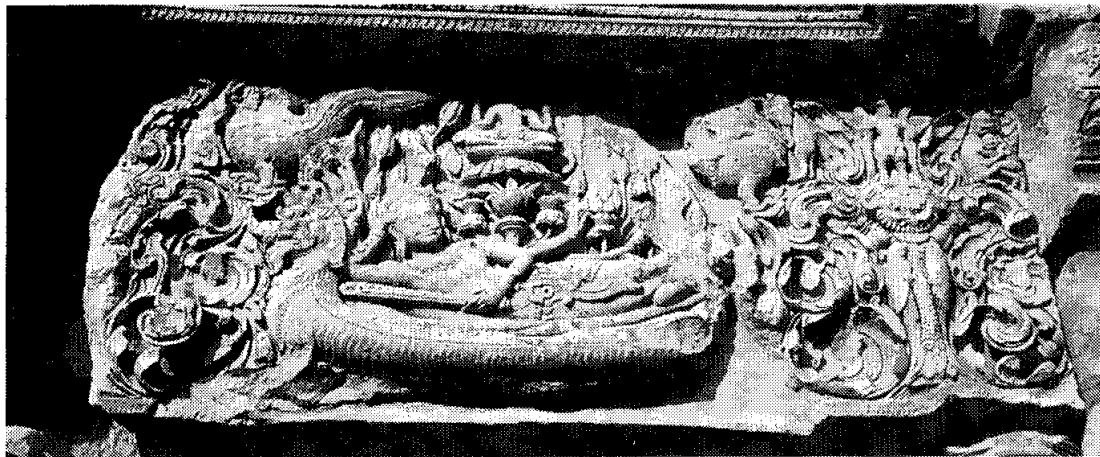
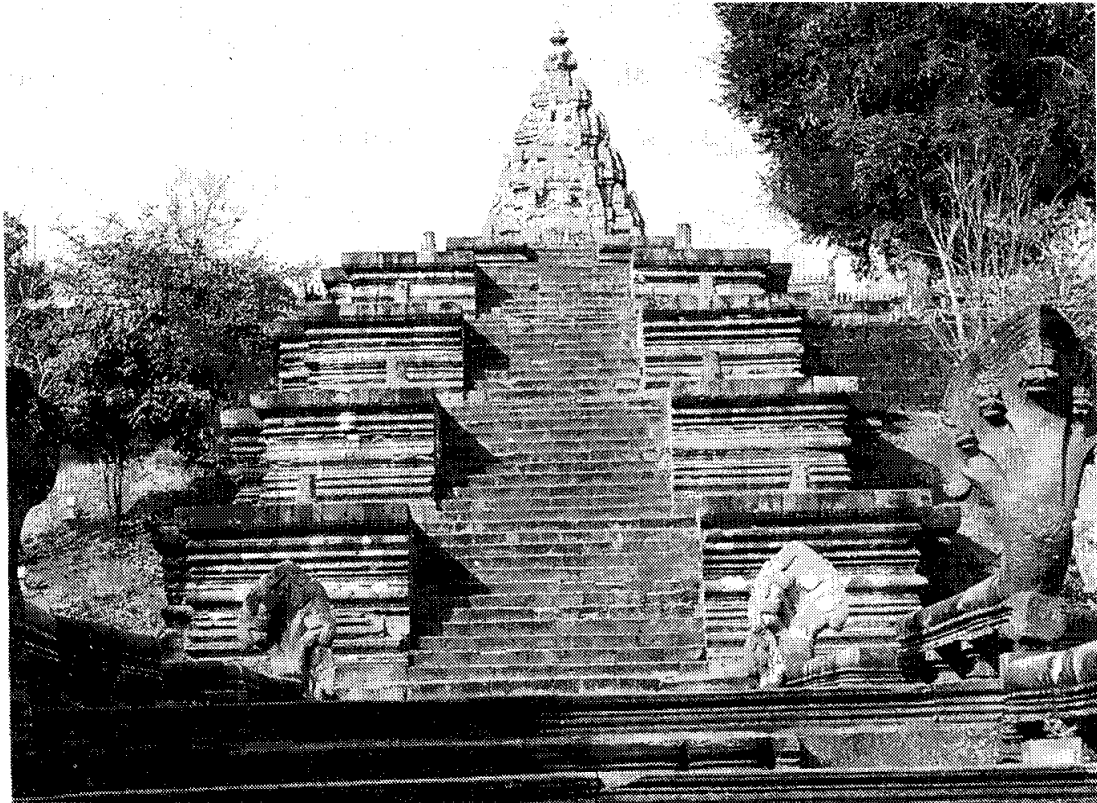
อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท

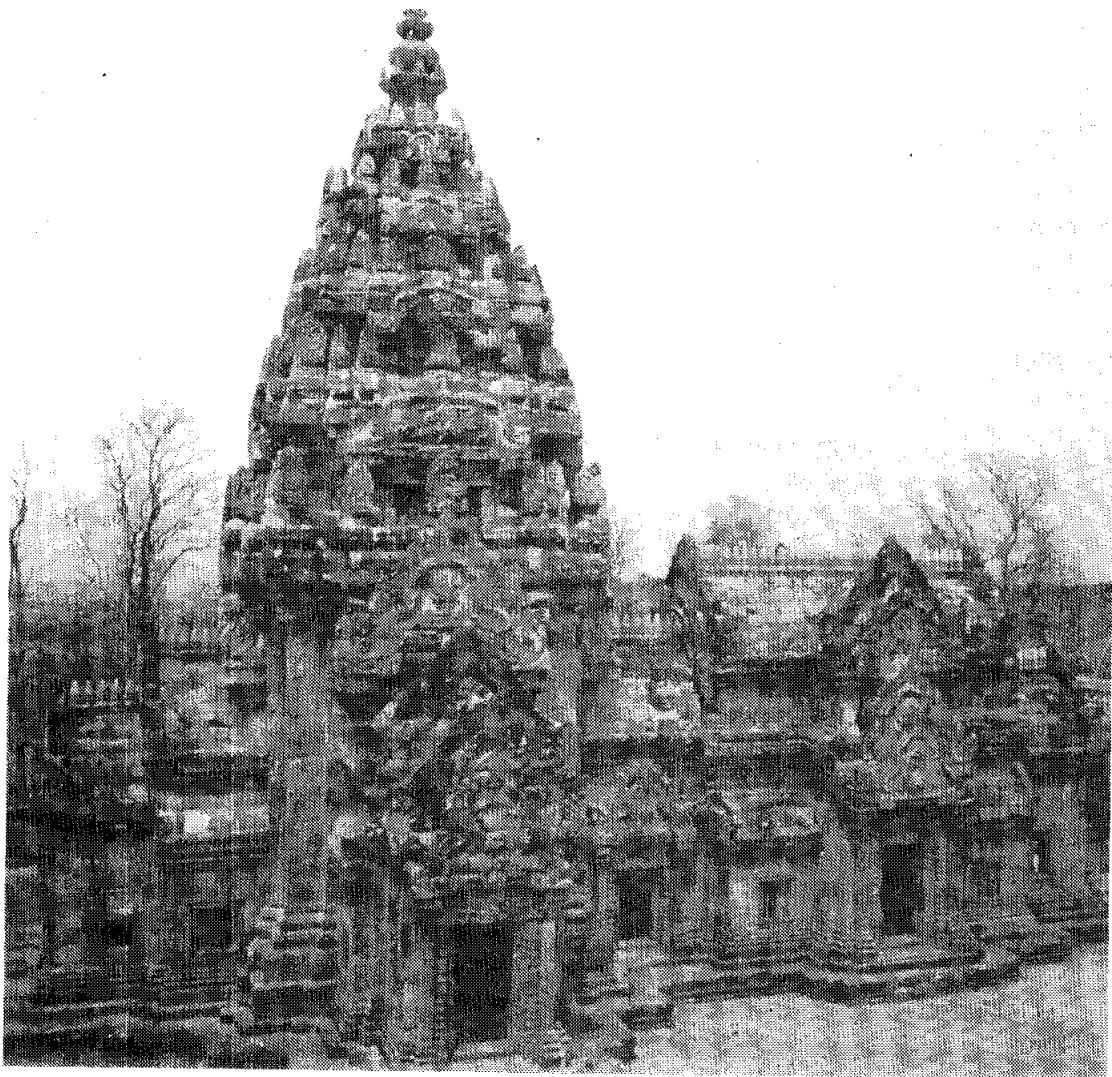
อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตั้งอยู่บนเขาภูพระบาทอันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน ในบริเวณบ้านตัว ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น พื้นที่ประมาณ 3,430 ไร่ มีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและวัฒนธรรมจำนวนถึงประมาณ 62 แห่ง แทรกอยู่กลางหมุ่มแมกไม้หรือโขดหินน้อยใหญ่ แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ มีอายุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ กำหนดอายุประมาณ 4,000 - 2,000 ปีมาแล้ว ได้แก่ ภาพเขียนสีบนผนังเพิงหินที่พบอยู่หลายแห่ง

สำหรับแหล่งโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ พบหลักฐานหลายอย่าง เช่น กลุ่มใบเสมา พระพุทธรูปหินทราย เพิงหินที่ดัดแปลงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย หรือสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา กำหนดอายุในช่วงสมัยวัฒนธรรมทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอายุช่วงสมัยล้านช้างราวพุทธศตวรรษที่ 20 - 25 เช่น พระพุทธรูปแบบลาว รวมทั้งเจดีย์พระพุทธรูปบัวบกที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2460 แหล่งโบราณคดีเหล่านี้มักได้รับการตั้งชื่อและผูกเป็นเรื่องราว เข้ากับตำนานนิทานพื้นบ้านที่นิยมเล่าสืบมาในแถบนี้ คือ เรื่องอุสาบารส และตำนานพระเจ้าเสียบโลก เช่น เพิงหินที่เรียกกันว่า ดอกไม้ท้าวบารส หอนางอุสา เป็นต้น

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

